

November 2025

Finansialiseringen av skogen

Kampen mellan kortsiktig kapital-
avkastning och långsiktig klimatnytta

Sten Nilsson
Viktor S kyrman
Pär Dalén

arena idé

Finansialiseringen av skogen

Kampen mellan kortsiktig kapitalavkastning och långsiktig klimatnytta

Rapporten i en mening:

Under de senaste femtio åren har skogsnäringen genomgått ett ideologiskt skifte mot ökad finansialisering, som fört skogsnäringen mot en kvartalsekonomi koncentrerad på massa- och pappersproduktion, när vi istället behövt en långsiktig utveckling som beaktar alla skogsnäringens funktioner och bidraget till en hållbar samhällsekonomi.

Denna rapport visar att skogsnäringen genomgått betydande strukturförändringar de senaste 50 åren. Västvärldens ekonomiska kris under 1970-talet drabbade även skogsnäringen. Parallellt skedde ett långsamt ideologiskt skifte till mer fokus på aktieägarvärde. Detta skifte innebär att skogen och skogsindustrin inte längre ses enbart som producent av råvara och skogsprodukter, utan skogen har fått ett finansiellt värde i sig. Den så kallade finansialiseringen har gjort sitt intåg i näringen med kortsiktiga vinster och ökade aktieägarvärden som främsta mål.

Den här rapporten tecknar denna utvecklings olika steg. Under 1980-talet genomgick skogsindustrin en konsolideringsprocess då företag (kostsamt) köpte upp varandra. Under 1990-talet ökade globaliseringen kraftfullt, EU-integrationen tog fart och miljökraven stegrades substansiellt, samtidigt som en finanskris och global recession kraftigt försämrade lönsamheten. Det medförde kraftiga kostnadsbesparingar i skogsföretagen i form av personalinskränkningar, externalisering av verksamheter såsom avverkning till entreprenörer och försäljning av "sidoverksamheter" såsom biokemisk produktion. Forsknings- och utvecklingsverksamheten reducerades kraftigt med minskade budgetar, och nedläggning av forskningsavdelningar och affärsutvecklingsverksamhet, vilket resulterade i att de interna innovationssystemen bröts ned. Samtidigt höjdes utdelningarna, trots bristande lönsamhet, vilket fortsatte fram till finanskrisen 2008.

Under början av 2000-talet ändrade man strategi och köpte upp företag globalt med syfte att bli världsledande och därmed prisledare för att kunna öka utdelningar och aktievärden. I den processen omformades också företagen för att koncentrera sig på sin kärnverksamhet och dess produkter. Strategin om att bli världsledande fallerade faktiskt och förluster gjordes med mångmiljardbelopp. Under 2010- och 2020-talen har minskningen av företagens forskning och utveckling fortsatt. Med denna utveckling har skogsföretagen tappat sin förmåga att ta till sig ny kunskap och innovationer och gå in i nya affärsområden, även om några få företag avviker från denna generella utveckling.

Parallellt med försök till att skapa globala bolag skedde även en "finansialisering" av den svenska skogen under 1990- och 2000-talen. År 1990 luckrades lagen om förvärvstillstånd och prisprövning upp. Priserna på privat skogsmark steg snabbt och har femdubblats sedan år 1990. Detta medförde att bolagens värderingar av sin skogsmark också steg snabbt, då man utgick från priserna på privat mark. Efter IT-bubblan år 2000 insåg finansvärlden att man måste investera i verksamheter som har långsiktig värdeutveckling. I och med detta har skogar, inklusive den svenska, blivit ett kärt objekt. Som följd av detta har skogsmarkspriser rusat i höjden, framför allt i slutet av 2010-talet, med exempel

på fördubblingar från ett år till ett annat. I de integrerade skogsföretagen utgör skogen den största delen av balansräkningarna, och industrin en mindre del, idag.

Finansialiseringen har fört skogsnäringen mot en kvartalsekonomi koncentrerad på massa- och pappersproduktion, när vi istället behövt en långsiktig utveckling som beaktar alla skogsnäringens funktioner och bidraget till en hållbar samhällsekonomi. Nu krävs ett nytt systemskifte inom skogsnäringen med en helhetssyn på näringen och dess intressenter, kapacitet för innovation, investeringar i ny teknik och nya former för att producera produkter med högt förädlingsvärde.

Så kan finansialiseringen av skogen mildras

- » Finansialiseringens processer är globala och inbäddade med andra komplexa och snabba utvecklingar på global nivå. Det kräver omfattande policyförändringar och bör ske samordnat på internationell nivå.
- » Reformarbetet av finansialiseringen av svensk skogsnäring måste utmynna i att finna nya former för återetablerandet av relevant kapacitet för innovation inom företagen och de olika branscherna av näringen. Det behövs nya former för investeringar i ny teknik och bioekonomin inom näringen.
- » Nya former krävs för att producera produkter med högt förädlingsvärde och en helhetssyn på näringen och dess intressenter. Nya modeller för finansiering av ett långsiktigt starkt och hållbart skogsbruk, samt en hållbar skogsindustri, behöver tas fram. Tillsätt en oberoende kommission som sätter ett ramverk för ett systemskifte av skogsnäringen i syfte att skapa en helhetssyn för en långsiktigt stark skogsnäring som bidrar till en hållbar utveckling av samhället.

Författare: Sten Nilsson, Viktor Skyrman & Pär Dalén

ISBN: 978-91-989870-3-4

Grafisk form: Simon Karlsson, Arena Idé

© Arena Idé och författaren

Stockholm 2025

Innehåll

Inledning	4
Den svenska skogsbruksmodellen – frihet under ansvar	5
Kort bakgrund till finansialiseringen av den svenska skogsnäringen	9
Finansialiseringens effekter på innovation och FoU	11
Finansialiseringens påverkan på skogskapitalet och ekonomisk hållbarhet i skogsindustrin	15
Svensk skogsindustris avtagande konkurrenskraft	18
Global expansion, avsmalnande produktion	21
Svensk skogsnäring i ett internationellt perspektiv	24
EU och svensk skogsnäring	27
Skogsindustrin och bioekonomin	28
Klimat och biologisk mångfald	30
Diskussion och förslag på åtgärder	35
Konflikterna i skogsnäringen	35
Utmaningar rörande klimat och biologisk mångfald	38
Skogsbrukets och skogsindustrins utmaningar	41
Finansialisering och strukturförändring.....	43
Transformation mot ett hållbart skogsbruk.....	44
Behovet av ett systemskifte	45
Referenser	49

Sten B Nilsson är vd för Forest Sector Insights AB, senior gästforskare och tidigare Director för Internationella institutet för tillämpad systemanalys (IIASA) i Österrike, tidigare professor vid SLU, mångårig analytiker och rådgivare i skogsfrågor för flera länder och internationella organisationer.

Viktor Skyrman är disputerad i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm och forskar vid den företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet, och the European University Institute i Florens

Pär Dalén är doktorand i sociologi vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Inledning

Den svenska skogsindustrin har under lång tid utgjort en av hörnpelarna i den svenska ekonomin. Under år 2020 stod skogsnäringen (där industri och skogsbruk ingår) för cirka 2,2 procent av BNP, varav skogsindustrin svarade för cirka 1,5 procent (Skogsforum, 2020). Detta innebär en minskning från början av 2000-talet, när näringens andel av BNP var cirka 2,8 procent. Den svenska skogsindustrin står för en ansenlig del av Sveriges export (exportvärde cirka 170 miljarder kronor) och har ungefär 58 000 personer direkt anställda. Industrin består huvudsakligen av massa- och pappersindustri samt sågverksindustri, två sektorer som båda har genomgått betydande strukturförändringar under de senaste decennierna. Massa- och pappersindustrin omfattar idag omkring 40 massa- och pappersbruk som tillsammans producerar cirka 12 miljoner ton pappersmassa årligen och cirka 8 miljoner ton papper och kartong. Sågverken producerar 17–18 miljoner kubikmeter sågad trävara årligen. Pappersindustrin har tvingats anpassa sig till dramatiska marknadsförändringar, särskilt efter finanskrisen när digitaliseringen fick stor genomslagskraft. Produktionen av grafiska papper, som inkluderar tryck- och skrivpapper samt tidnings- och journalpapper, genomgick en omfattande strukturomvandling som ett resultat av drastiskt minskad konsumtion av papperstidningar och skrivpapper.

Skogspolitiken rymmer många värdekonflikter – biologisk mångfald och klimatnytta står mot ökad avverkning, ökade avverkningar står mot skogens sociala funktioner. De avvägningar och ibland motstridiga intressen som präglar förvaltningen av den svenska skogen är än tydligare sett i europeiskt perspektiv, där svenska näringspolitiska intressen ofta hamnar i konflikt med EU:s klimat- och miljöpolitik. Under de senaste decennierna har den svenska skogsindustrin samtidigt genomgått betydande förändringar. Från att ha varit en långsiktigt orienterad sektor har den för att upprätthålla långsiktig lönsamhet allt mer formats av kortsiktighet. Finansialiseringen – det ökade inflytandet från kapitalmarknader och finansiella aktörer (Aglietta 2000, Jessop 2023, Skyrman 2024:11-17; på svenska, se Belfrage & Kallifatides, 2017) – har fått en allt större påverkan på hur skogsföretagen styrs, investerar och fördelar sina resurser (Skyrman 2023). För att vara internationellt konkurrenskraftig har industrin tvingats till omstrukturering som har lett till en mer internationellt integrerad och koncentrerad skogsindustri, där företagsfusioner och rationaliseringar formar dagens marknadslandskap.

Denna rapport beskriver tillståndet i den svenska skogsnäringen och dess förutsättningar att fortsätta vara en hållbar sektor för tillväxt och samhällsutveckling i Sverige, och belyser skogspolitikens intressekonflikter. Rapporten går också igenom finansialiseringens betydelse för skogsnäringens förändring och utveckling och hur dess negativa effekter kan motverkas.

Den svenska skogsbruksmodellen – frihet under ansvar

Det svenska skogsbruket regleras via skogsvårdslagen och miljöbalken. Den nuvarande skogspolitiken utgår ifrån regeringens proposition 1992/93:226. Den svenska skogsvårdslagstiftningen innehåller ganska få styrande och tvingande regler, och brukar sammanfattas med principen om ”frihet under ansvar” för skogsägarnas skötsel av sin skog. Någon tydlig definition av vad denna princip egentligen betyder saknas däremot; därför är det oklart vilka krav samhället egentligen ställer på skogsbruket. Det svaga regelverket innebär att det i hög grad är upp till markägaren själv att avgöra i vilken mån verksamheten ska anpassas så att negativ påverkan av skogsbruket begränsas, vilket skapar utrymme för godtycklighet.

Förutsättningarna för skogsbruket har förändrats mycket sedan den nuvarande skogspolitiken fastslogs på 90-talet. En ny skogsutredning tillsattes år 2024 (Regeringen, 2024), vars direktiv har fått betydande kritik. Kritiken riktar sig mot flera områden, exempelvis att utredningsdirektiven ensidigt syftar till att stärka skogsägarens äganderätt, kraftigt öka produktionen och avverkningen av biomassa för industriell användning, avskaffa miljöregelverk som begränsar skogsägarnas handlingsfrihet samt begränsa EU:s inflytande över svensk skogspolitik (Nilsson, 2024a). Det saknas en framtidsvision och helhetssyn på skogsnäringen och värdekedjorna i direktiven, och ambitionen tycks vara att konservera gårdagens skogspolitik.

EU har ingen gemensam skogspolitik, men lagstiftar inom centrala områden som handel, miljö, klimat, ekonomi och energi. Under de senaste åren har EU:s klimat- och miljöpolitik, särskilt genom den gröna given och skogsstrategin för 2030, fått en allt större påverkan på svensk skogsförvaltning. EU:s strategi utgår från att skogen har flera värden – klimatnytta, biologisk mångfald, ekonomisk utveckling och sociala värden – vilket innebär en helhetssyn på skogen som ofta saknas i den svenska politiken och debatten.

Detta har lett till ökade spänningar mellan svenska näringspolitiska intressen och EU:s klimat- och miljömål. Kritiker i Sverige menar att EU:s regler inte tar hänsyn till nationella skillnader och att detaljregleringen riskerar att försvåra det svenska skogsbruket. Ekonomiska farhågor har lyfts, exempelvis att EU:s skogsstrategier kan innebära stora kostnader och påverka industriproduktion och sysselsättningen i näringen negativt. Många vill därför värna den svenska

självbestämmanderätten i skogsnäringsfrågor.

Samtidigt har EU:s beslutsprocesser visat på svagheter hos svenska aktörer, eftersom tidigare överenskommelser ofta byggs på med detaljerade implementeringskrav. Detta har ibland skapat frustration i Sverige, där man inte alltid varit beredd på följderna av tidigare beslut. Trots kritiken finns det även de som ser möjligheter i EU:s politik, särskilt som drivkraft för en mer hållbar utveckling av skogsbruket och näringen. Sammantaget innebär EU:s ökade inflytande att svensk skogspolitik i allt högre grad måste förhålla sig till europeiska regelverk och mål, vilket kräver en balans mellan nationella intressen och internationella åtaganden.

Vår skogslagstiftning är liberal och följer, som tidigare påpekats, principen frihet under ansvar. Detta benämns ofta den svenska skogsbruksmodellen. Modellen bygger på gallring av skogen i unga och medelålders bestånd. Slutavverkning sker i de äldre bestånden genom vanligtvis kalhuggning. Därefter följer en lagstiftad återbeskogning. Enligt Skogsstyrelsens statistik från 2023 stod slutavverkning för 66 procent och gallring för 24 procent av bruttoavverkningen under perioden 2019–2023. Resterande del bestod av andra huggningsarter. Här ingår röjning, avverkning av fröträd och överståndare samt hyggesrensning och på senare år alternativa metoder som hyggesfritt (Skogsstyrelsen, 2024a). Avverkningsbeteendet har förändrats över tid. Slutavverkningarna sker tidigare och tidigare i beståndens ålder. Sedan början av 2000-talet har den genomsnittliga slutavverkningsåldern sjunkit med cirka 20 år (Fridman och Nilsson, 2025). Det har blivit allt vanligare att slutavverkningar sker i 60–70-åriga bestånd trots att medeltillväxten ännu inte har kulminerat (Nilsson, 2025a, b). Det har skett en markant ökning av slutavverkningsvolymen sedan efter finanskrisen, med cirka 20 procent i det privata enskilda skogsbruket och cirka 30 procent i storskogsbruket. Likaledes har gallringsuttagen blivit hårdare under 2000-talet med uttag av mer än 50 procent av volymen. De hårda uttagen har ökat från 12 till 16 procent, vilket leder till mindre timmervolym vid och för tidig slutavverkningsålder. Slutavverkningar före lägsta slutavverkningsålder (LSÅ) har även ökat från 5 till 14 procent under 2000-talet. LSÅ är reglerad i skogsvårdslagen, vilket betyder att cirka 15 procent av slutavverkningarna i princip är olagliga, såvida man inte haft speciellt tillstånd för att slutavverka (Fridman och Nilsson, 2025).

Det ändrade avverkningsbeteendet i kombination med ökade frivilliga avsättningar, formellt skyddad skog, skog på så kallade impediment som är skyddad enligt lag eller inte är ekonomiskt tillgänglig, hänsynsytor etc. tyder på att det föreligger en akut på slutavverkningsskog (Nilsson 2024 b,c). Skogsnäringen talar själv om en strukturell virkesbrist som kommer att vara bestående (Lyrå, 2024, Vida, 2024, Sveaskog, 2022). Organisationen Skogsindustrierna (2023) säger att det svenska skogsinnehavet har blivit tudelat med en del av gammal skog som är skyddad och en brukad del dominerad av unga och yngre medelålders

skogar. Bergh et al. (2024) visar med hjälp av en ekonomisk modell, som utgår från skogstillståndet idag enligt Riksskogstaxeringens provytor, att fram till cirka år 2050 kommer medeldiametern vid slutavverkning att minska med cirka 20 procent och sågtimmervolymen med cirka 30 procent med motsvarande nedgång i sågverksproduktionen.

Ett annat särdrag i den svenska skogsbruksmodellen är att den varit och är starkt volyminriktad och inriktad mot produktion av massaved (Lundqvist et al., 2014, Nilsson, 2025, Wikström, 2025). Samtidigt kommer 70–80 procent av skogsägarnas vinst från timmerförsäljning och inte från massaved (Wikström, 2025). Man kan därför dra slutsatsen att skogspolitiken styrs av massa- och pappersindustrin och inte av den trämekaniska industrin. Orsaken till detta är att massa- och pappersindustrin är finansiellt stark och koncentrerad till en handfull industrier. Däremot är den trämekaniska industrin finansiellt svagare och består av hundratals industrier.

Det är också uppseendeväckande att volymtänkandet återspeglar sig i skogsägarnas avverkningsbeteende. Skogen avverkas ofta innan volymtillväxten (medeltillväxten) har kulminerat och långt innan värdetillväxten har kulminerat. Värdetillväxten drivs främst av sågtimmerproduktionen och inte av produktionen av massaved. Prisskillnaden är betydande. Under 2025 säljs timret i genomsnitt till dubbelt så högt pris som massaveden, och timret är billigare att avverka (Södra Skogsägarna, 2025). Det föreligger en prisvariation beroende på var i landet man befinner sig. I skogsvårdslagens portalparagraf stipuleras det att skogen ska ”skötas så att den uthålligt ger en god avkastning”. För att få den goda avkastningen krävs en hög sågtimmerproduktion. I en studie av Wikman och Wessmark (2017) konstateras det att i praktiken slutavverkar skogsägaren skogen oberoende av värdetillväxten och i mångt och mycket styrt av volymtillväxten. Hur kan det vara så då det är betydande värden som står på spel för skogsägaren?

Enligt Skogsbarometern (2024) är det en förvånansvärt liten andel av skogsägarna som anger hög lönsamhet som skäl för skötsel och avverkning, vilket stödjer Wikmark och Wessmarks (2017) resultat om att skogen slutavverkas oberoende av lönsamhetskalkyler. Skogsägarna styrs i stor utsträckning i stället av virkesköpare, planerare och andra rådgivare vars råd ofta är baserade på subjektiva bedömningar som styrs av den konventionella inriktningen inom skogsbruket på att maximera volymproduktionen. Detta blir naturligtvis mer uttalat i dagens situation med virkesbrist där virkesköpare pressar på för att få fram mer virke. Lidskog och Sjödin (2014) pekar också på att skogsägarna ofta vill sköta sin skog som deras grannar gör; då tar man lägst risk. Det förekommer också grannsamverkan som kan ha utvecklats under generationer (Skogssällskapet, 2025). Det finns således ett normbildande inom skogsägarkåren och man vill inte avvika från detta.

Skogsbruket har genomgått en försämrad lönsamhet över tid. Skogforsk (2025) redovisar ett skogsbruksindex, baserat på löpande priser för virkesvärdets relation till skogsbrukskostnaden (som ett mått på lönsamheten), vilket sedan slutet på 1990-talet och fram till och med 2023 har sjunkit med cirka 37 procent. Det föreligger viss återhämtning under år 2024.

De privatägda bolagen äger 25 procent av landets produktiva skogsmarksareal, och staten (inklusive statliga bolag) äger 19 procent, de privata enskilda skogsägarna 49 procent och övriga, inkluderande kyrkan, 7 procent (Skogsstyrelsen, 2024b). De privata enskilda skogsägarna svarar för den största avverkningsvolymen, för närvarande cirka 58 procent av totalen. Andelen har ökat med cirka 9 procent under de senaste 15 åren. De privata enskilda skogsägarna är cirka 310 000, efter en minskning med 45 000 sedan år 1999. Det privata skogsägandet domineras av män (60 procent). Genomsnittsinnehavet är 34 hektar och har ökat med 4 hektar sedan år 1999. De privata enskilda skogsägarna blir äldre, från 55 år 1999 till 61 år i dag. Andelen utboäggande brukningsenheter ökar, från 22 procent år 1999 till dagens 27 procent. Det innebär att allt fler skogsägare bor i en annan kommun än där deras skog ligger. Omkring 107 000 av de privata enskilda skogsägarna är medlemmar i en skogsägarförening (Kjellin, 2020). Skogsägarrörelsen har tappat medlemmar sedan 2014. Det är således drygt 200 000 (eller två tredjedelar av) privata enskilda skogsägare som inte har någon organiserad och samordnad röst i skogspolitiken i Sverige. De privata enskilda skogsägarna utgör en högst blandad grupp med olika mål och strategier med sitt skogsinnehav (Skogsbarometern, 2024).

Den ökande åldern hos de privata enskilda skogsägarna, den ökande andelen utbor och den ökande mängden icke organiserade skogsägare utgör utmaningar för den framtida skogspolitiken.

Kort bakgrund till finansialiseringen av den svenska skogsnäringen

En tilltagande finansialisering har skett av den svenska skogsnäringen (Skyrman 2023). Finansialisering är en process som i korthet innebär att finansmarknadernas och finansiella aktörers logiker och normer tas efter i andra sektorer (Aglietta 2000, Jessop 2023, Skyrman 2024:11–17; på svenska, se Belfrage & Kalifatides, 2017). Det innebär att företag, i detta fall skogsföretagen, styrs av krav på kortsiktig vinst och aktieägarvärde. Detta kan leda till att företag fokuserar mer på att maximera vinster än på att investera i långsiktigt hållbart skogsbruk och ny industri eller innovation. Enligt forskare som Epstein (2005) och Christophers (2015) har finansialiseringen ökat de senaste decennierna, och det påverkar inte bara skogsföretag utan även andra branscher. En av de stora riskerna med finansialiseringen är att nödvändiga innovationer och långsiktiga investeringar inte genomförs, vilket enligt forskare som Crotty (2003) och Tulum & Lazonick (2018) kan destabilisera hela branscher. Aktörer från finansmarknader och finansiella institutioner har med andra ord fått ett allt större inflytande över hur skogsföretag styrs och agerar under de senaste årtiondena, vilket också påverkat skogsägarnas skötsel av sin skog.

Under 1970-talet drabbades västvärlden av en ekonomisk kris, delvis på grund av höga oljepriser (Skyrman et al 2023:571). För att stärka den svenska exportindustrins konkurrenskraft genomfördes tre devalveringar av svenska kronan under åren 1976–1977. När kronan blev svagare blev svenska varor billigare på den internationella marknaden. Krisen under 1970-talet ledde också till stora förändringar i industrin, där många företag lades ner eller slogs samman, samtidigt som nya typer av industrier växte fram. Kort därefter började finansmarknaderna avregleras, och en ny ideologi som fokuserade på aktieägarvärde tog fart. Denna ideologi, som ofta kopplas till nyliberalism, har haft stort inflytande på hur företag styrs och hur marknader fungerar, både i Sverige och i övriga västvärlden.

För skogsindustrin har dessa förändringar haft stora konsekvenser. Skogsprodukter från Nordeuropa har varit en handelsvara i århundraden, men från och med 1970-talet började själva skogen alltmer ses som en finansiell tillgång. Institutionella investerare, som pensionsfonder och försäkringsbolag, började investera i skog för att få avkastning på sina tillgångar. Detta har inte minst gynnat icke-finansiella företag, som kunde sälja skogsmark för att få in kapital. I

USA köpte institutionella investerare upp 43 miljoner hektar skog mellan 1983 och 2009, till ett värde av nästan 40 miljarder dollar (Gunnöe, 2014). I Kanada har lagändringar sedan 2003 gjort det möjligt för stora finansiella aktörer att bli stora skogsägare (Ekers, 2019).

Det har förekommit liknande försäljningar i Sverige. BillerudKorsnäs sålde år 2019 drygt 300 000 hektar till AMF Pensionsförsäkringar (BillerudKorsnäs 2019). Nyligen sålde Stora Enso 175 000 hektar till ett konsortium med det tyska återförsäkringsbolaget Munich Re och dess kapitalförvaltare som en av de stora nya ägarna (StoraEnso, 2025). I båda fallen kommer avverkat virke under en 15-årsperiod att levereras till de båda skogsindustriföretagen. Dessutom har den brittiska banken Barclays nyligen gjort en analys av Stora Ensos aktievärde och anser att bolaget ska sälja av hela sitt skogsinnehav (DI, 2025).

Denna trend har inte bara påverkat skogsindustrin, utan även andra branscher. Detta har blivit allt vanligare, särskilt efter finanskrisen 2008–2009, när många företag behövde hitta nya sätt att öka sin likviditet och lönsamhet (Yrigoy, 2016).

Finansialiseringens effekter på innovation och FoU

Till följd av kostsamma fusioner under 1980-talet avyttrade svenska företag sina biokemiska enheter för att förbättra sina balansräkningar. Trots ”mycket god lönsamhet för ligninprodukter” (Årsredovisning 1988), med den största produktionen i Europa, avyttrade MoDo sina ligninanläggningar 1989 medan Stora avyttrade sina biokemiska anläggningar 1990.

För att ytterligare skära kostnader under 90-talet skedde en neddragning av FoU inom sektorn, som traditionellt hade investerat jämförelsevis lite i forskning (SPCI, 1992:7). FoU som andel av intäkter varierade mellan 0,5 och 1,9 procent i enskilda företag under efterkrigstiden och var i genomsnitt 0,9 procent år 1990 (SPCI, 1996:3, 1992:7). Siffran sjönk under 1990-talet och under 2000-talet, då det företag som spenderade mest på FoU (SCA) avsatte 0,55 procent av intäkterna till FoU år 2006, jämfört med 1,2 procent år 1989. Holmen mer än halverade sin FoU-budget mellan år 1990 och år 2020, från 225 miljoner till cirka 100 miljoner kronor, mätt i dagens penningvärde. Sex företagslaboratorier stängdes mellan år 2000 och år 2010 (MoRe, 2010).

År 1996 noterade en forskare att nya aktieägares krav på snabbare och högre avkastning resulterade i ”desorientering, apati och brist på visioner”. ”I denna situation, följde företagsledningarna det amerikanska konceptet att skära ned kostnader så mycket som möjligt och genomföra stora nedskärningar av personalstyrkan ...” Ytterligare nedskärningar, menade forskaren, kan inte göras utan ”ödesdigra konsekvenser för kärnverksamheten ... [Branschen] kan närmast beskrivas som FoU-fientlig ... Om man strävar efter kortsiktiga mål och saknar visioner ser man ett begränsat värde av forskning” (SPCI, 1996:9).

En annan forskare noterade att från mitten av 1990-talet ”överförde företagsledningarna sina FoU-kostnader från sina egna företag (genom nedbantad forskning) till staten (genom utökad universitetsforskning)” (SPCI, 2005:6; se även SPCI, 2011:3) eftersom ökade offentliga FoU-utgifter ”illustrerar en spegelbild av företagets nedbantade FoU” (Novotny & Laestadius, 2014). Samtidigt kunde det växande antalet disputerade forskare, till följd av ökad statlig forskning, inte finna arbete på de nedbantade FoU-avdelningarna i företagen (SPCI, 2005:6). En senior företagsforskare sa att det är viktigt att ”... propagera för statliga (FoU-) investeringar, men det måste vara en svår uppgift att övertyga politikerna om att investera om vi [i den privata sektorn] har avyttrat [vår FoU] och inte heller anställer forskare som har utbildats i branschgemensamma projekt” (SPCI, 2005:3).

En mångårig styrelseordförande i det finska företaget Ahlström vittnade om att ”kortsiktigheten i branschen är uppenbar. FoU genomförs inte om man inte är säker på att det kommer att ge omedelbara resultat ... FoU-utgifterna är skamlöst låga ... Statliga och privata institutioner som finansierar grundforskning och tillämpad forskning gör sin del. Motviljan finns i näringslivet” (SPCI, 2005:8). Försämrade status, självständighet och frihet för företagsforskare har också beskrivits i branschen (SPCI, 2004:2, 2005:8; B1). Framför allt minskade företagens tekniska kunnande och deras förmåga att integrera ny teknik i befintliga produktionsprocesser, genom outsourcing av företagens FoU. Holmens dåvarande vd menade att ”universitetens forskningsresultat måste bli tydligare och forskarna måste kommunicera hur forskningen kan användas” av företagen, medan en forskare hävdade att ”... det finns mycket forskning som inte används av industrin ... Kunskapen finns men tillämpas inte” (SPCI, 2006:2). Företagens bristande förmåga att integrera ny teknik har i sin tur minskat industrins förmåga att gå in i nya affärssegment, såsom bioraffinaderitillämpningar (Hellmark et al., 2016).

Sammantaget ledde nedskärningarna inom FoU till att innovationen hämmades, enligt en tidigare strategisk controller: ”Genom att definiera ’urvalstratten’ inom FoU så snävt som möjligt omöjliggörs skapandet av långsiktigt värdefulla produktplattformar. Endast FoU som kan bidra till ytterligare optimering av befintliga [produkter och processer] efterfrågas. Osäkra utvecklingsinvesteringar undviks. Konsekvenserna för innovationskraft och entreprenörskap är förödande” (SPCI, 2008:1). Fenomenet var i hög grad globalt i skogsindustrin, då 90 procent av tillfrågade företagsledare ansåg att industrin borde lägga betydligt mer på FoU, enligt en internationell undersökning som publicerades 2007 (Processnet, 2007).

Efter perioden på 1990- och 2000-talen med misslyckade företagsförvärv började det dock talas mer om produktinnovation i den svenska branschen. Detta materialiserades i nya FoU-strategier från 2008 i SCA och Stora Enso, vars FoU-utgifter fördubblades inom loppet av ett par år, vilket inkluderade byggandet av nya FoU-centra i och utanför norra Europa samt nya branschöverskridande och akademiska samarbeten. Särskilt Stora Enso har legat i framkant som branschens mest forskningsintensiva företag, inte minst tack vare sina två långsiktiga strategiska aktieägare, den finländska staten och familjen Wallenberg. Den senare initierade Wallenberg Wood Science Center 2009 i samarbete med svenska universitet och har betalat ut över 500 miljoner kronor från familjens forskningsstiftelser. Stora Enso övergav sin misslyckade kärnkompetensstrategi och breddade sin produktportfölj till att även omfatta avancerade träbyggnadsmaterial, förpackningar och biomaterial, samtidigt som pilotanläggningar byggdes för nya biokemiska tillämpningar och ligninbaserade kolmaterial. Trots detta lägger skogsindustrin dock fortfarande betydligt mindre resurser på FoU än andra industrier.

FoU-utgifterna för SCA och Holmen är för närvarande rekordlåga. Experter verksamma inom skogsindustrin vill se ”minst” en 50-procentig ökning av FoU-utgifterna (SPCI, 2017:1), medan en rapport från Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA, 2018) säger att ”... skogsindustrin behöver genomgå en transformation” där industrin ”ser sig som en självklar del av kunskapsökonomi och blir betydligt mer forskningsintensiv än idag”.

Sverige blev världens största exportör av pappersmassa före första världskriget, och naturresurser stod fortfarande för 50 procent av exporten på 1950-talet (Erixon, 1997). Sedan dess har industrins lönsamhet blivit allt mer volatil. Återkommande utmaningar är investeringar i överkapacitet, naturliga eller av människan orsakade störningar i råvaruflödena, allt strängare miljölagstiftning, hård utländsk konkurrens, bland annat från producenter i det globala syd med tillgång till billigare råvaror, samt konkurrens från den petrokemiska industrin som konkurrerade ut många biokemiska nischprodukter (Melander, 1997). Lönsamhetsnivåerna har generellt sett varit lägre än i andra branscher (Erixon, 1997; Melander, 1997:175), ett välkänt faktum som bidragit till en återkommande existentiell oro för branschens långsiktiga utveckling.

Finansialiseringen, i kombination med storskaliga investeringar i massa- och pappersbruk, har resulterat i en konservativ branschkultur med branschledare som ofta är skeptiska till värdet av (kostsamma) FoU- och innovationsaktiviteter (SPCI, 1992:7; Melander, 1997; Eriksson, 2010:165). I stället betonas strategier baserade på stordriftsfördelar, kostnadsminskningar, intensifierade arbetsprocesser (ökad arbetsproduktivitet) och branschkonsolidering. Branschen har dock också hyst innovationsoptimister, främst bland teknisk personal men även entreprenörsinriktade och visionära kapitalister (Brunninge & Melander, 2016;), som betonat styrkan (Rennel, 2010:349–350) och nödvändigheten (SPCI, 1996:9) av att innovera till nya produkter med högre förädlingsvärde (Eriksson, 2010). Glesinger (1949), som under andra världskriget observerade framgångarna med cellulosatillämpningar inom kemikalier, bränslen och kläder, hävdade att biokemikalier och bioraffinaderier skulle kunna bli lovande segment för den framtida skogsindustrin. Tre decennier senare visade Goldstein (1978) vid World Forestry Congress 1978 att trämaterial skulle kunna ersätta fossila bränslen som insatsvaror för globala kemikaliebehov (Nilsson, 2009). Under hela 1900-talet har forskning om trämaterial också lett till kommersiella vinster utanför den traditionella papperstillverkningen, vilket resulterade i biokemiska produktionsenheter vid vissa massa- och papperstillverkande företag under efterkrigstiden, varav en betydande del har sålts eller avvecklats.

Den svenska skogsnäringen betonar i dagens debatt sitt stora engagemang i sin framtids- och innovationsagenda (vilken inte är dålig). Finansialiseringen har dock medfört en stor diskrepans mellan agendan och företagens faktiska utvecklingsåtgärder på grund av krympande andel av FoU i relation till om-

sättningen och minskad FoU organiserad av branschen gemensamt. Den prisade innovationsagendan kan således liknas vid en chimär. Den minskade FoU-verksamheten har till viss del kompenseras med ökad universitets- och högskoleforskning och privata satsningar såsom Wallenberg Wood Science Center. Den övergripande frågan är om branschen kommer att omsätta denna forskning inom företagen.

Finansialiseringens påverkan på skogskapitalet och ekonomisk hållbarhet i skogsindustrin

Historiskt sett har de globala råvarumarknaderna inte korrelerat med finansmarknaderna förrän i början av 2000-talet, när finansiella aktörer började införliva råvarutillgångar i finansiella portföljer och indexfonder (Moore, 2015:99). Denna utveckling har haft en betydande inverkan på skogsindustrin. Till följd av låga räntor och institutionella investerares intresse för skog som tillgång har priserna på skogsmark ökat betydligt under de senaste decennierna. Vinsterna har därmed i allt högre grad kommit från ledande finansföretag. Denna prisutveckling har också dragit med sig priserna för privat enskild skogsmark. Priserna på skogsmark utvecklades i linje med lönsamheten i skogsbruket fram till mitten av 1990-talet, varefter priserna steg med cirka 3,5 gånger per skogskubikmeter fram till år 2022 trots att lönsamheten i skogsbruket försämrades (Lantmäteriet och Skogsstyrelsen, 2022). Denna frikoppling av skogsmarkspriserna från skogsbrukets lönsamhet sammanföll med liknande uppgångar på fastighetsmarknaderna, aktiemarknaderna och kreditcyklerna med start i mitten av 1990-talet (Andersson & Jonung, 2015).

Efter att IT-bubblan sprack ökade investerarnas intresse för fasta, reella tillgångar som fastigheter och naturresurser (Lewis, 2005), vilket ökade de nominella skogsmarkspriserna i flera ekonomier (Ekers, 2019). Svenska institutionella investerare blev stora skogsägare år 2004 när Korsnäs och Stora Enso, i syfte att förbättra sina balansräkningar, lade sina skogstillgångar (värderade till 17,7 miljarder kronor) i det nybildade holdingbolaget Bergvik Skog AB, varav hälften ägdes och handlades av institutionella investerare. En investerare som förvärvade aktier i Bergvik 2004 skulle få en årlig avkastning på 28 procent, eller 1 274 procent under de 15 åren (Danske Bank, 2019). Under år 2019 upplöstes Bergvik i mindre holdingbolag, varav några var helägda av institutionella investerare. I juni samma år köpte BillerudKorsnäs tillbaka sina skogar till ett värde av 6 miljarder. Ett par veckor senare köpte pensionsfonden AMF (med en ägarandel om 10 procent i BillerudKorsnäs) BillerudKorsnäs nyförvärvade skogar för 12,2 miljarder kronor.

Parallellt med extremt låga räntor och institutionella investerares köp av skog har företag med stora skogsinnehav påskyndat uppskrivningen av sina skogs-

tillgångar, trots försämrade lönsamhet i skogsbruket och försämrade ekologisk hållbarhet i skogarna. Under år 2005 började Holmen redovisa ”Värdeförändring biologiska tillgångar” i sin resultaträkning. Holmens uppskrivningar av skogstillgångar uppgick till totalt 7,3 miljarder kronor mellan 2010 och 2018, ett årligt genomsnitt på 810 miljoner kronor, vilket avsevärt förbättrade bolagets balansräkning. SCA:s uppskrivningar av skog uppgick till totalt 15,6 miljarder kronor mellan 2005 och 2018. Under 2007 utvecklade SCA produktionskapacitet inom förpacknings-, mjukpappers- och sågverksenheter motsvarande 4,9 miljarder kronor, samtidigt som skogstillgångarna skrevs upp med 5,2 miljarder kronor. UPM, den största finska skogsägaren, har också dragit nytta av förändringar i det nominella värdet på skogstillgångar, totalt 1,45 miljarder euro mellan 2004 och 2019. I slutet av 2019 mer än fördubblade SCA och Holmen värdet på sina skogsinnehav, från 34 miljarder kronor till 69 miljarder kronor respektive från 18,7 till 41 miljarder kronor, när företagen ändrade redovisningsmetod för sina skogar. För att sätta dessa siffror i perspektiv uppgick SCA:s och Holmens intäkter till 20 respektive 17 miljarder kronor (Skyrman 2023). Det finns kritik inom finansiella kretsar mot de svenska skogsbolagens värderingar av sin skog. Det anses att det föreligger stora övervärderingar av skogstillgångarna som syftar till att visa på starka balansräkningar (se till exempel Benson, 2025; Papper och Massa, 2025). Strävan att maximera värderingarna av skogsresurserna kan ses som ett led av finansialiseringen av svensk skogsnäring.

Samtidigt med värdeökningen av skogen drog man ner på personal och FoU och ökade värdeuttaget genom utdelningar och återköp, eftersom aktieägarvärde hade blivit norm i den svenska ekonomin (Brodin et al., 2000). Kapitalkontrollerna avskaffades år 1989 och andelen utländskt portföljägande ökade på Stockholmsbörsen, från 7 procent år 1990 till 30 procent år 1995 och 40 procent år 2000; parallellt ökade också de utländska institutionella investerarnas inflytande över skogsindustrin. År 1996 föreslog Goldman Sachs i ett öppet brev till skogsindustrins vd:ar att en förutbestämd direktavkastning skulle betalas ut oavsett om skogsbolagen gick med vinst eller inte. Enligt investmentbanken skulle sådana åtgärder minska chefernas handlingsfrihet, men samtidigt öka deras trovärdighet när det gällde att skapa aktieägarvärde (Dagens industri, 1996). ”Som en del av nedskärningarna har strategi- och affärsutvecklingsavdelningarna skurits ned kraftigt och beroendet av externa (och dyra) investerings- och finansrådgivare har ökat i motsvarande grad” (SPCI, 1999:8).

Under första hälften av 1990-talet betalade många företag låga eller inga utdelningar under olönsamma år. I mitten av 1990-talet, när lönsamheten försämrades, ökade företagen sina utdelningar för att blidka aktieägarna. Stora Ensos vd uttryckte det på följande sätt: ”Aktieägarna har ingen anledning att klaga. Vi har ändrat vår utdelningspolicy under konjunkturcykeln – i princip hälften av vinsten jämfört med en tredjedel tidigare – och vi har ett pågående

återköpsprogram” (Affärsvärlden, 2003). En branschbedömare kallade senare Stora Enso för en ”kapitalförstörande utdelningsmaskin” (Donner-Amnell, 2013), medan en journalist kallade Holmen för en ”tryckpress” (Affärsvärlden, 2003), eftersom företaget, med en årlig omsättning på cirka 16 miljarder kronor, betalade ut nära 8 miljarder kronor i ”särskild utdelning” år 1999 och år 2001 efter avyttringar.

I samband med att vissa skogsindustriföretag förvärvades av riskkapitalfonder (Rennel, 2010, 2014) blev företagen också flitiga återköpare av aktier när återköp av aktier legaliserades år 1997 i Finland och år 2000 i Sverige efter att ha varit förbjudet sedan år 1895 (Gårdö, 2003). Stora Enso köpte aktier till ett värde av 1,5 miljarder euro mellan 2000 och 2005. Den finska konkurrenten UPM (SPCI, 1998:6) återköpte aktier till ett värde av 1,1 miljarder euro mellan 1998 och 2001 samt 2005. Stora återköp genomfördes också av Holmen (2 miljarder kronor år 2000) och Billerud (1,2 miljarder kronor mellan 2002 och 2004). En branschanalytiker hävdade att ”finansiella medel betalas ut som utdelningar eller används för återköp av aktier snarare än att användas för nyinvesteringar. Budskapet till externa aktörer är enkelt: ’vi har inga sammanhängande strategier, så vi delar ut våra pengar [till aktieägarna]’” (SPCI, 2001:2). Analytikern hävdade att branschens låga aktiekurser är ett resultat av ”... att ägare och ledning har anammat fokuseringen på aktiekursutveckling och aktieägarvärde” (ibid.).

Nästan alla intäkter – eller mer – fördelades till aktieägarna genom utdelningar och återköp under perioden 1998–2009 (se Skyrman 2023:). Men under finanskrisen 2007–2008 tvingades många företag att skära ner på utdelningarna på grund av den globala recessionen och ett ökat behov av att bevara likviditeten. Därtill minskade användningen av aktieåterköp markant efter krisen jämfört med tidigt 2000-tal. En bidragande orsak var också ett minskat antal företagsfusioner, vilka tidigare hade skapat ett incitament för ledningar att hålla aktiekurserna uppe genom generösa utdelningar.

Svensk skogsindustris avtagande konkurrenskraft

Efter den djupa lågkonjunkturen i slutet av 1970-talet och devalveringarna av den svenska kronan 1981–1982 fick den svenska skogsindustrin ett uppsving. Under sju år i rad växte exporten och vinsterna inom branschen (Rennel, 2008). Samtidigt utvecklades Stockholmsbörsen positivt från 1980, delvis tack vare sänkt utdelningsskatt, finansiell avreglering och reformer som syftade till att stimulera hushållens sparande på aktiemarknaden (Jonsson & Lounsbury, 2004).

Inom skogsindustrin pågick en konsolideringsperiod, då stora företag konkurrerade om att förvärva mindre bolag. En av de mest uppmärksammade händelserna var maktkampen om Iggesunds bruk, som ansågs vara branschens ”Rolls Royce”. Fusioner och förvärv fortsatte, och företag som Stora började fokusera på att höja aktiekursen genom att öka utdelningen från 1985. Denna trend kulminerade under export- och börsboomen år 1990, när två stora europeiska företag köptes upp av SCA och Stora till rekordhöga summor (Rennel, 2014:99–100).

När kapitalkontrollerna avskaffades år 1989 och Sverige började förhandla om EU-medlemskap, blev finansmarknadernas roll allt viktigare för skogsindustrin. MoDos vd uttryckte detta tydligt i början av 1990-talet: ”MoDo kommer under 1990-talet att bli mer aktiemarknadsorienterat. Detta innebär att MoDo mer än tidigare kommer att fokusera på vinstutveckling, värdetillväxt och soliditet. För att attrahera kapital i framtiden måste vi kunna presentera konkurrenskraftiga nyckeltal för vinst per aktie, utdelningstillväxt och stabil lönsamhet över konjunkturcyklerna” (Skyrman 2023:755). Storas styrelseordförande betonade också att 1990-talet skulle bli ”konkurrensens årtionde”, med globalisering, integrering av Europa och hårdare miljöregleringar som skulle öka pressen på branschen. Dessutom skulle skogsindustrin behöva konkurrera med andra branscher om både kompetent personal och tillgängligt kapital (Stora årsredovisning 1993).

Fram till 1990-talet präglades den svenska skogsindustrin av en process som innebar ökad compensation och status för arbetare inom massa- och pappersbruk (Lehtinen et al., 2004). Arbetslivskvaliteten i skogsbruket nådde en topp runt år 1990, då skogsarbetarna upplevde en hög grad av variation i arbetsuppgifter, självständighet, ansvar och uppmärksamhet (Ager, 2012). Branschen kännetecknades också av full sysselsättning fram till början av 1990-talet. Högkonjunkturen tog dock slut i början av 1990-talet när en inhemsk finanskris inträffade samtidigt som en global lågkonjunktur minskade exportmöjligheterna. Tidigare hade företagsledare i Europa och Nordamerika gemensamt anpassat

produktionen efter konjunkturcykeln för att hålla priserna stabila. Men nya EU-kompatibla konkurrenslagar gjorde sådana samarbeten olagliga, vilket ledde till ett kraftigt fall i papperspriserna – med upp till 30 procent lägre priser år 1992 (Luthbom, 2018:199, 216–217).

Denna utveckling, kombinerad med hårdare konkurrens från Latinamerika och Asien (Rennel, 2014), ledde till en rad organisatoriska förändringar inom skogsindustrin. Kostnadsbesparingar genom personalnedskärningar och outsourcing blev en central strategi för att öka lönsamheten (jfr Vandaele, 2021:206–207). Arbetslösheten inom massa- och pappersindustrin ökade från 1,5 procent 1988 till 10 procent 1993, och 25–35 procent av kostnaderna skars ned – ofta utan större protester (Lehtinen et al., 2004) – i vad som beskrevs som ”ett av de mest radikala rationaliseringsprojekten i industrins historia” (SPCI, 1994:3). Lean production och ”just-in-time”-tillverkning blev slagord i svenskt näringsliv (Ager, 2012), vilket ledde till längre arbetsdagar och intensifierade arbetsprocesser på pappersbruken (SPCI, 1994:4; 2002:7). Även under högkonjunkturperioden 1994–1995 fortsatte företagen med proaktiva nedskärningar för att säkerställa lönsamhet. Stora företag började även att externalisera kostnader genom att lägga ut avverkningsverksamhet och skogsvård på entreprenad. Detta innebar att skogsarbetare tvingades söka anställning hos mindre företag eller bli självständiga entreprenörer. För att klara av detta behövde de göra stora, skuldfinansierade investeringar i maskiner, vilket ofta motsvarade flera årslöner (SIA, 1991). Denna utveckling ledde till längre arbetstider och en försämring av arbetsvillkoren (Ager, 2012:65). Eriksson et al. (2021) visar att lönsamheten fortfarande är svag hos entreprenörerna (även om det finns en grupp med god lönsamhet). Uppdragsgivarna är få, och därmed kan man sätta entreprenörerna under hög press i prisförhandlingarna. Även andra vittnar om låg lönsamhet hos entreprenörerna under de senaste tre decennierna (Furness-Lindén, 2008; Skogforsk, 2017).

När de stora företagen lade ut avverkningsverksamheten på entreprenad, minskade också deras ambitioner att driva teknikutveckling och innovation. Outsourcing, nedskärningar av teknisk kompetens inom de stora företagen och minskade investeringar i forskning och utveckling (FoU) vid institutioner som Skogforsk och SLU ledde till att ett framgångsrikt innovationssystem – som fungerat i över 50 år – började brytas ner (Ager, 2012:). Vid millennieskiftet började den långa trenden med ökande produktivitet i avverkningsarbetet att avta (Erlandsson, 2016).

Finansialiseringens ledstjärna – aktieägarvärde – nås genom hög lönsamhet. Intäkterna bestäms av internationella marknadspriser och är svåra att påverka eftersom svensk skogsindustri inte är prisledare. Då återstår att kapa kostnader genom nedskärningar och uppsägningar samt minskade kostnader för FoU och för entreprenörerna. Därmed kan man säga att finansialiseringen har bidragit

till denna utveckling.

Skogsnäringen har således genomgått relativt dramatiska strukturförändringar de senaste decennierna, som drivits på av finansialiseringen och som slagit hårt mot arbetstagarna med minskade arbetstillfällen, främst i massa- och pappersindustrin (Tabell 1). Skogsstyrelsen (2022) har analyserat antalet sysselsatta och anställda i skogsbruket, men man ger ingen förklaring till ökningen. Man konstaterar en ökning efter stormen Gudrun. En trolig förklaring kan vara att avverkningsvolymen 2021 var cirka 30 procent högre jämfört med 2006.

	1980	2006	2021	2006–2021
Skogsbruk	ca 21 000	13 387	14 910	+9,5 %
Träindustrin	46 500	34 620	29 736	-14 %
Massa och papper	55 500	34 556	27 783	-20 %

Tabell 1. Antalet anställda i skogsnäringen. Tillväxtverkets och SCB:s databaser, 2025.

Global expansion, avsmalnande produktion

Enligt David Harvey (2001, 2011) är geografisk expansion en viktig strategi för kapitalistiska företag att hantera kriser och öka lönsamheten. Denna strategi har också använts inom skogsindustrin under hela efterkrigstiden. Under 1960-talet skedde en lokal konsolidering av industrin, följt av regional konsolidering på 1970-talet och rikstäckande konsolidering på 1980-talet (Rennel, 2008). Trots dessa ansträngningar misslyckades dock försöken att skapa globala storbolag som en lösning på de utmaningar branschen stod inför.

När kapitalkontrollerna avskaffades i början av 1990-talet blev internationella företagsförvärv allt vanligare. Företag började expandera globalt för att säkra sin konkurrenskraft (Van Apeldoorn & Horn, 2007). Global konsolidering blev en etablerad strategi för att skapa aktieägarvärde i de turbulenta konjunktursvängningarna (Moore, 1996). Under 2000-talet blev företagsförvärv och avyttringar allt vanligare när ledande skogsindustriföretag försökte bli globala storbolag (Rennel, 2008). En återkommande konsekvens av dessa internationella företagsfusioner var att FoU-avdelningar stängdes, vilket undergrävde industrins innovationsförmåga (SPCI, 2004:2). Även om relativt få uppköp skedde under första halvan av 1990-talet, ökade antalet kraftigt i mitten av decenniet. Skogsindustrin låg dock efter andra branscher i denna trend.

Som ett komplement till företagsförvärv började många företag fokusera på sina kärnkompetenser, trots att branschen historiskt sett hade klarat sig genom produktdiversifiering (Melander, 1997:). Ett exempel på detta var det nyligen sammanslagna finsk-svenska företaget Stora Enso. Företaget, som hyllades av förespråkare för aktieägarvärde, gick från att vara ett traditionellt vertikalt integrerat företag till att fokusera på fyra kärnområden: grafiska papper, tidnings- och journalpapper, förpackningskartong och sågade trävaror (Ottosson & Galis, 2011:465–466).

Stora Enso köpte och byggde massa- och pappersbruk på flera kontinenter i syfte att bli prisledande genom globala marknadsandelar. Detta inkluderade det ökända förvärvet av Consolidated Papers år 2000, som blev en ekonomisk katastrof. Överdrivna konsultrapporter, optimism under toppen av en konjunkturcykel och en överskattning av den amerikanska marknaden ledde till en övervärdering av företaget. Stora Enso avyttrade senare sin nordamerikanska verksamhet och gjorde förluster på mellan 2 och 3,5 miljarder euro (beroende på redovisningsmetod) mellan 1998 och 2008 (Rennel, 2010:138). Enligt Ottosson och Galis (2011:469) uppstod ”totalt cirka 7–8 miljarder euro i förluster genom

[företagets] strategi för global expansion genom förvärv och avyttringar”.

Stora Enso var inte ensamt om att misslyckas med sin globala expansionsstrategi. Norske Skog omvandlades från ett diversifierat skogsbolag på 1990-talet till att fokusera enbart på tidnings- och journalpapper. Företaget genomförde omfattande internationella uppköp av industrier på flera kontinenter för att bli världens största tillverkare av tidnings- och journalpapper, men tvingades ansöka om konkurs 2017. Svenska företags misslyckade företagsförvärv runt om i världen, bland annat i Ryssland, ledde till omfattande förluster (575 miljoner kronor enbart i Ryssland) (Sjöstrand, 2016:133). I Sverige beslöt regeringen att avyttra sina pappersbruk i det börsnoterade statliga företaget AssiDomän, med hänvisning till aktieägarvärdet. Från år 2000 till år 2001 minskade antalet anställda från 18 000 till 2 000, samtidigt som aktiekursen steg med 150 procent. En FoU-chef protesterade öppet mot avyttringen i nationell affärspress, och forskningscentret vid Piteå bruk stängdes kort efter avyttringen (Dagens industri, 2001; SPCI, 2004:2).

Även SCA drabbades av stora förluster genom sina förvärv. Enligt Rennel (2014:187) uppgick förlusterna för SCA:s förvärv av förpackningsindustrier till upp till 20 miljarder kronor. En skeptisk investerare konstaterade att ”SCA ... köpt fabriker för 80 miljarder kronor under de senaste tio åren och har idag ett börsvärde på 50 miljarder kronor” (SPCI, 2008:10).

I kontrast till dessa misslyckanden har det kooperativt ägda företaget Södra varit det mest lönsamma nordeuropeiska skogsföretaget under lång tid, efter att nästan ha spelat konkurs på grund av uppköp av många olönsamma bruk i Sverige. Utan att behöva försvara en aktiekurs och med en stark koppling till sina kooperativa ägare valde Södra att inte expandera internationellt under 1990-talet. I stället fokuserade företaget på sina tre massabruk i södra Sverige, vilket visade sig vara en framgångsrik strategi. Det ska påpekas att Södra var aktivt i att söka företagsförvärv respektive bygga nya bruk bland annat i Nordamerika och Baltikum men drog sig ur de planerade affärerna.

Efter massiv kapitalförstörelse övergavs föreställningen om att skapa aktieägarvärde genom fusioner och företagsförvärv i mitten av 2000-talet, och affärsintressena flyttades från global till regional nivå. Sammantaget var de första tio åren av 2000-talet ett förlorat decennium för skogsindustrin (SPCI, 2009:10; Rennel, 2010). Erik Ottosson, Strategic Controller på SCA 1994–1998, skrev att ”Balansräkningarna är generellt sett inte särskilt starka. Under en rad av år har stora värden återförts till aktieägarna. Man har argumenterat för att investeringar [i nya produkter/affärsmodeller] inte behövs och att kassaflödesgenereringen kommer att vara stabil och positiv under många år framöver. Styrelser och ledning har försökt skapa aktieägarvärde genom höga utdelningar ... Slutsats: Den nordiska skogsindustrin befinner sig i en farligt svag position inför framtiden” (SPCI, 2008:1). Det finns mycket i Ottossons tolkning då som fortfarande gäller

inom svensk skogsindustri.

Utländska observatörer (till exempel O’Kelly, 2022, 2025) anger emellertid att svensk skogsnäring i dag har många starka fördelar jämfört med våra konkurrenter – ett väl organiserat skogsbruk, starka institutioner, billig och stabil råvaruförsörjning, jämna återinvesteringar i massa- och pappersindustrin, stark innovationskultur och välutbildad arbetskraft. Men man identifierar också svagheter såsom att massa- och pappersindustrin är starkt favoriserad över den trämekaniska industrin politiskt, policymässigt och i finansindustrin. Sverige är världsledande vad gäller innovationer inom skogsindustriella produkter men har svårigheter att omsätta innovationerna till lönsamma och skalbara marknadslösningar. Det föreligger svårigheter att rekrytera kvalificerad arbetskraft till massa- och pappersindustrin. Det gäller också för hela sektorn, och det är skrämmande lågt antal sökande till skogliga utbildningar. Förädlingsvärdena har även minskat under perioden 2000–2020, och sektorn släpar efter i AI-utvecklingen, vilket kommer innebära framtida konkurrensnackdelar.

Nilsson (2025a, b) har analyserat hur samhällsekonomiskt effektiva de olika industriprodukterna är per använd kubikmeter råvara. Det betyder att förädlingsvärdet (eller bidraget till BNP) har beräknats per kubikmeter använd virkesråvara för olika skogsindustriprodukter. Om man ser till den sammantagna skogsnäringen så har förädlingsvärdet i fasta priser per använd kubikmeter vedråvara minskat under perioden 2000–2020. Anledningen är främst den strukturomvandling på papperssidan som ägde rum med digitaliseringens framväxt, där produktionen av marknads massa ersatte en stor del av produktionen av grafiska papper. Papper har 2–5 gånger högre förädlingsvärde än marknads massa.

Globaliseringen och strävan efter att skapa globala storbolag har inneburit stora utmaningar för många företag. Misslyckade företagsförvärv och överdrivet fokus på aktieägarvärde har lett till stora ekonomiska förluster och försämrade innovationsförmåga. Samtidigt visar exemplet med Södra att alternativa strategier, som att fokusera på kärnverksamhet och lokala styrkor, kan vara framgångsrika.

Svensk skogsnäring i ett internationellt perspektiv

Export utgör ryggraden i svensk massa- och pappersindustri, med ett 40-tal bruk, där omkring 90 procent av produktionen av papper och kartong exporteras. Över 70 procent av exportmängden går till Europa medan omkring 15 procent går till Asien. Exportvärdet uppgår till cirka 70 miljarder kronor för papper och kartong samt 25 miljarder kronor för marknadsmassa.

Sågverksindustrin domineras av cirka 130 större sågverk som tillsammans står för 90–95 procent av den totala produktionen på 19–19,5 miljoner kubikmeter sågad trävara per år. Sverige är världens sjätte största producent av barrträvaror och världens tredje största exportör efter Kanada och Ryssland, med 75–80 procent exportandel, med Europa som viktigaste marknad. Exportvärdet uppgick år 2020 till cirka 32 miljarder kronor. En utmaning är den låga förädlingsgraden, då svensk export mer eller mindre utgörs av bulkprodukter. Nilsson (2025a,b) anger att förädlingsvärdet i fasta priser sjönk i svensk sågverksnäring under perioden 2000–2020.

Den totala tillväxten i den svenska skogen ökade dramatiskt från cirka 80 miljoner skogskubikmeter per år på 1970-talet till cirka 135 miljoner år 2013. Sedan 2014 har dock tillväxten minskat med 15 procent, vilket inte hänt sedan 1923. Tillväxten rapporteras ha ökat under 2024, men det är okänt om detta är permanent eller tillfälligt. Den rapporterade nedgången i tillväxten mellan 2014 och 2023 går emot alla prognoser, och forskarna misstänker oförutsedda effekter på grund av klimatförändringar med torka och svamp- och insektsskador (Froster, 2024 och Laudon et al., 2024). Parallellt har avverkningen ökat från cirka 55 miljoner skogskubikmeter per år på 1970-talet till cirka 95 miljoner idag. Strukturförändringar i pappersproduktionen med förluster av grafiska papper ersattes främst av ökad produktion av marknadsmassa, vilket medförde minskat förädlingsvärde och ökat tryck på virkesåtgången. Grafiska papper använde 2,5–3,0 kubikmeter ved per ton papper medan marknadsmassa kräver 4,5–5,0 kubikmeter ved per ton.

En omfattande ökning av avverkningar i äldre skog (Nilsson, 2024) under de senaste decennierna, kraftigt ökad virkeskonsumtion i industrin, begränsade importmöjligheter, tillväxtminskningar och ökade skador på skog på grund av klimatförändringar utgör betydande problem för svensk skogsindustris virkesförsörjning. Det har medfört en råvaruboom i Sverige med cirka 30 procents ökade virkespriser under de senaste åren. Det är kostnader som industrin inte kan bära under någon längre tid, och nu blöder skogsindustrin. Det som tidigare

varit skogsindustrins styrka – billig och säker råvarutillgång – har nu förvandlats till dess akilleshäla (Realtid, 2025).

TIG (2024) visar att den globala användningen av blekt lövmassa ökat med 70 procent sedan 2000, medan blekt barrmassa i stort sett legat still. Det sker en substitution av lång barrfiber mot kort lövfiber (främst eukalyptus). Brasilianska bruk producerar exempelvis nu högkvalitativ vätskekartong och liner av blekt eukalyptusmassa, vilka ansetts vara produkter som bara kan produceras på vår långfibriga barrmassa.

Massaproduktionen genomgår stora geografiska omfördelningar. Latinamerika har ökat sin andel från 13 till 34 procent av världsproduktionen mellan 2000 och 2020, medan Nordamerika gått från 46 till 25 procent och Väst Europa från 25 till 22 procent. Under 2020–2029 tillkommer nästan 30 miljoner ton ny massakapacitet i Latinamerika (Forsén, 2025). Fastmarkets (2024) visar att nya bruk i Brasilien har rörliga produktionskostnader på mindre än \$100 per ton jämfört med marknadspris på cirka \$650 per ton för blekt eukalyptusmassa.

När det gäller papper och kartong har Asien gått från 29 till 49 procent av global produktion under 2000–2020, medan Nordamerika gått från 33 till 19 procent och Väst Europa från 29 till 20 procent. Kina kontrollerar idag omkring en tredjedel av världens handel med skogsprodukter genom sitt Belt and Road-initiativ och är världens största producent av papper och kartong. Cabbage et al. (2025) visar att många länder i Latinamerika och Asien har möjlighet att utöka snabbväxande planteringar med åtskilliga miljoner hektar.

Massaproduktionen kommer över tid att flytta från globala norr till regioner med billig råvara, vilket betyder Latinamerika och Sydostasien. Pappers- och kartongproduktionen kommer att flytta till regioner med stark efterfrågan, vilket betyder Kina och tillväxtekonomierna i Asien.

Sågverksindustrin påverkas av strukturella förändringar: centrala Europa har drabbats av omfattande klimatskador vilket lett till överavverkningar följt av minskad produktion. Handelssanktioner mot Ryssland och Belarus samt Ukrainakriget har påverkat europeiska marknader. Samtidigt har sågverksproduktionen minskat i Kanada på grund av klimatskador. Kinas konsumtion av sågad trävara har minskat på grund av strukturell ekonomisk nedgång, medan sanktioner mot Ryssland gör att rysk trävara dominerar Kinas import till rabatterade priser. Den framtida globala sågverksproduktionen av barr beror på samverkan av ett antal komplexa faktorer. Efterfrågan på sågad trävara förväntas öka på grund av behovet av ökad fossilfri byggnation, ett minskat utbud av barrtimmer i bland annat Europa och Kanada på grund av klimatskador och bränder, störningar/sammanbrott av handel på grund av handelshinder i form av tullar och restriktioner samt kraftigt ökade produktionskostnader. Framtiden för svensk sågverksnäring kan vara ljus men kan också vara mörk beroende på hur dessa samverkande faktorer utvecklas.

Åtgärder mot finansialiseringens negativa effekter måste sättas in i detta perspektiv, där förädlingsvärdena i svensk skogsindustri är för låga och sjunkande, virkesförsörjningen till svensk skogsindustri möter ökade svårigheter och kostnader, produktionen av konventionella massa- och pappersprodukter genomgår en förflyttning till det globala syd och svensk sågverksnäring går en komplex och osäker framtid till mötes. Om man inte sätter in eventuella åtgärder mot finansialiseringen i denna utveckling kommer man att misslyckas.

EU och svensk skogsnäring

Som påpekats ovan är EU:s beslutsfattare och lagstiftning mer avgörande för svensk klimatpolitik rörande skogen än Sveriges politik. Ett av EU:s flaggskeppsinitiativ är skogsstrategin för 2030. Den har som utgångspunkt att EU:s skogar är grundläggande för vår hälsa och vårt välbefinnande. Skogarna ger tillgång till ren luft och rent vatten, bidrar med biologisk mångfald, bidrar till ekonomisk utveckling och utveckling av landsbygden och är viktiga för klimatet. Dessutom skapar skogarna utrymme för rekreation, kulturarv, hantverk och innovation. Det är med andra ord en helhetssyn på skogen som behövs för den svenska skogspolitiken.

Som tidigare diskuterats så är Europa vår absolut viktigaste marknad för skogsindustriprodukter. Det är därför av yttersta vikt att Sverige är en aktiv part i förändringarna inom EU vad gäller lagstiftning och färdplaner för skogen och skogsindustrin. Tyvärr har svenska regeringar, oberoende av färg, ofta tillämpat nej-sägandets princip i frågor rörande skogsnäringen. Även skogsnäringens agerande i Bryssel har följt denna färdriktning och man har haft begränsad närvaro på plats för ett effektivt påverkansarbete och dialog med EU-kommissionen.

Det är av yttersta vikt att EU fortsätter att driva policyutvecklingen i fråga om skogen, inte minst i dessa tider med en frammarsch av extremhögern som vill montera ned allt som rör hållbar utveckling inom näringen. Hållbar utveckling är ett avgörande bidrag till integrationen av Europa, och EU är en garant för en utveckling mot ett starkt hållbart skogsbruk. Det är politikens och regeringens uppgift att ta fram en så balanserad politik som möjligt för skogsbruket och skogsnäringen, som leder till en långsiktigt hållbar samhällsutveckling i stället för att gynna kortsiktiga särintressen. I det perspektivet är en aktiv samverkan med EU ett måste.

Det är anmärkningsvärt att regeringen och näringen systematiskt motarbetat EU:s policyarbete rörande den europeiska skogsnäringen i stället för att samarbeta. Det är anmärkningsvärt eftersom EU och Europa är vår helt dominerande exportmarknad. Ett sådant beteende kommer på sikt att resultera i ett bakslag på marknaden. Det är också så att EU genom sin politik och lagstiftning om långsiktig hållbarhet i skogsnäringen försöker att stävja finansialiseringens negativa effekter, och det är på EU-nivå detta kan ske. Eftersom finansialiseringen är ett globalt fenomen kan Sverige inte åstadkomma mycket utan omfattande marknadseffekter. EU kan harmonisera åtgärder mot finansialiseringen på EU-nivå och kan även ta frågan till den globala arenan.

Skogsindustrin och bioekonomin

Bioekonomin kan länka ihop de ekonomiska, ekologiska och sociala dimensionerna av skogsnäringen till en hållbar och socialt inkluderande biobaserad ekonomi. Bioekonomin går bortom den traditionella skogssektorns gränser och strävar efter ökad cirkularitet av råvaror samt bättre resursutnyttjande genom att utnyttja synergier mellan olika sektorer i samhället.

Debatten om bioekonomi inom skogsindustrin började för cirka 25 år sedan med fokus på bioraffinaderier – att producera nya kemiska produkter av vedråvaran. Borregaard (2025) i Norge är ett av världens främsta bioraffinaderier baserat på trä och producerar råvaror för växtskydd, djurfoder, additiver för betong och cement, kemikalier till elektronikindustrin, ingredienser till livsmedel och farmaceutisk industri, bioetanol, pellets samt dissolvingmassa för textiltillverkning. Sverige har inte något bioraffinaderi som täcker ett sådant spektrum utan producerar kanske någon eller några av dessa produkter som biprodukter. Dessa produkter har högre förädlingsvärde än konventionella produkter och är generellt mindre konjunkturkänsliga.

Sverige är förmodligen världsledande på innovationer för nya produkter baserade på träfiber, men produktionsmässigt utgör nya bioprodukter bara några procent av skogsföretagens omsättning. Svensk skogsindustri har inte lyckats ta innovativa produkter till marknaden och skala upp till lönsam produktion.

Inom trämekanisk industri har korslimmat virke (CLT) och limträ utvecklats som möjliggör industrialiserat byggande med dramatiskt kortare byggtid och mindre virkesspill. CLT använder mycket trä per ytenhet och lagrar biogent kol under lång tid, vilket är klimatfördelaktigt jämfört med betong och stål. Produktionen har dock inte tagit fart trots stor potential genom AI för avancerad produktutveckling. I andra delar av världen utvecklas spiklaminerat virke (NLT) för att undvika fossilbaserat lim.

Bristande marknadsframgång för nya bioprodukter trots forskningsframgångar förklaras av flera faktorer: det tar tid för innovationer att bli marknadsprodukter, det satsas för lite på marknadsimplementering, de tekniska svårigheterna underskattas och optimismen är överdriven. Flera misslyckade gröna projekt som SEKAB (etanol från cellulosa), GOBIGAS (metan från hyggesavfall) och Flagship One (e-metan från vätgas och koldioxid) dras alla med förluster på flera miljarder kronor. Politiker och myndigheter bidrog till misslyckandena genom stora offentliga bidrag som gjorde utvecklingsbolag ”immuna mot riskbedömningar” och skapade förvridna incitamentsstrukturer.

Dessa misslyckanden kan bidra till att förklara näringens nuvarande inställning att ”producera vad vi är bra på idag och inget annat” (Skogsindustrierna 2025).

Det ska också poängteras, som diskuterats tidigare, att den svenska skogs-näringen i dagens debatt betonar sitt stora engagemang i bioekonomin i sin framtids-och innovationsagenda. Finansialiseringen har bidragit till att det är en stor diskrepans mellan den skrivna och verbala agendan och företagens faktiska utvecklingssatsningar på grund av krympande andel av FoU i relation till omsättningen och minskad FoU organiserad av branschen gemensamt. Dessutom bidrog finansialiseringen till att de svenska skogsföretagen utvecklade sin biokemiska verksamhet på 90-talet. Det betyder att man nu hamnat långt efter sina konkurrenter i kunskap och innovationer vad gäller biokemisk produktion.

En solid utveckling av bioekonomin behövs för skogssektorns ekonomiska utveckling och hållbarhet. Medan andra utvecklade länder haft bioekonomi-strategier i 10–15 år, tillsatte Sverige först 2023 en utredning för en nationell strategi (Regeringen, 2023). Föreslagna mål till 2040 inkluderar 60 procents ökning av bioekonomins förädlingsvärde, 50 procents ökning av substitutionsnytta, 100 procents ökning av exportvärde av nya bioprodukter och 95 procents inhemsk produktion av flytande bränslen. Utredningen har hittills inte satt några spår i form av politik och implementeringar.

Klimat och biologisk mångfald

Den pågående förändringen av klimatet är i mångt och mycket en ödesfråga för det svenska samhället och den svenska skogsnäringen. Skogen har viktiga funktioner att fylla för att förbättra balansen av växthusgaser i atmosfären och minska de negativa effekterna av klimatförändringarna. Skogens klimatnytta utgörs av att de levande skogsekosystemen fångar upp koldioxid från atmosfären (genom fotosyntesen) och lagrar kol i den levande biomassan men också i död ved, i förna och i marken. Skogen släpper också ut växthusgaser (främst koldioxid) genom respiration vid nedbrytning av biologiskt material och vid kalavverkning då fotosyntesen minskar drastiskt. Det är balansen mellan fotosyntes och nedbrytning som avgör hur kolsänkan utvecklas i skogen.

Det finns också ett samband mellan biologisk mångfald och klimateffekter. Vid stor biologisk mångfald är skogen mer motståndskraftig mot klimatförändringar. Å andra sidan så minskar den biologiska mångfalden med ökande klimatförändringar. Förändringen av kolinlagringen och emissionerna vid avverkning av den levande biomassan kan följas upp, men det är betydligt svårare att följa upp vad som händer med markkolet. Mayer et al. (2020) har sammanfattat tillgängliga forskningsresultat om markkolet och drog slutsatsen att slutavverkning, skörd av hyggesrester och markberedning minskar markkolet. Skogar som passerat konventionella slutavverkningsåldrar kan vara kolsänkor högt upp i åldrarna, upp mot 140 års ålder (Rummukainen, 2024, Bengtsson et al., 2023).

Det föreligger betydande osäkerheter i att uppskatta kolinlagringen i den levande biomassan, respirationen och markkolet i skogsekosystemen. Det beror bland annat på de varierande växtförhållandena. I Schweiz har man datoriserat verkliga skogsbestånd i naturen för att följa koltransporterna (Klein et al., 2016). Man fann att de helt avgörande faktorerna för kolupptagningen var närings-tillgången och fuktighetsförhållandena på trädens växtplats samt att det sker utbyte av kol mellan träden via rötterna. Detta är faktorer som inte insamlas för dagens modellberäkningar som uppskattar skogens kolinlagring. Vid forskning om flödena av växthusgaser i Ryssland upptäcktes oväntat en betydande respiration från marken i skogsbestånden i Sibirien, mitt i vintern (Nilsson et al., 2007).

Den svenska skogen påverkas av olika och ökade störningar såsom stormar, insektsangrepp, svampangrepp och bränder, vilka leder till betydande osäkerheter i beräkningarna av balansen av växthusgaser. Jonas et al. (2010) har visat att alla dessa förhållanden leder till stora osäkerheter i uppskattningen av skogens kolbalans med dagens storskaliga beräkningsmetoder. Detta har hittills varit negligerat i debatten om skogens klimatnytta.

Vid avverkning produceras råvara för produktion av sågad trävara, massa,

papper, skivor och energi och andra produkter genom industriella processer. Vid avverkning minskar skogens inlagringskapacitet och kollager försvinner, men de industriella långlivade produkterna (sågade trävaror, andra mekaniska träprodukter, vissa papperskvaliteter och skivor) kan fortsätta att utgöra en kolsänka under en lång tid. Det är mängden kol som är fortsatt lagrad i produkterna som är avgörande för hur stor produkternas klimatnytta är. För att kunna göra relevanta uppskattningar av detta kollager måste man följa hur ”lagret” av de olika långlivade produkterna utvecklas över tiden. Det föreligger betydande osäkerheter i detta och vad vi vet är det bara USA som försökt att utveckla ”lagermodeller” av de långlivade produkterna.

Till ovanstående kommer också substitutionsnyttan, som avser den mängd fossila utsläpp som undviks genom att man använder träbaserade produkter i stället för produkter som är baserade på fossilt innehåll. Det är viktigt att påpeka att träprodukter som inte ersätter fossilbaserade produkter inte har någon substitutionsnytta. Det säger sig självt att det föreligger stora osäkerheter i att uppskatta substitutionsfaktorn för träprodukter. Leturcq (2020) talar om myten med den stora substitutionen av växthusgaser med skogsindustriella produkter. Harmon (2019) visar på att redovisade uppskattningar av de skogsindustriella produkterna är dubbelt så stora än den verkliga substitutionsnyttan. Brunet-Navarro et al. (2021) visar att långlivade skogsindustriella produkter kanske har en substitutionseffekt på kort sikt, men på grund av material- och produktutveckling och ändrade energisystem minskar den kraftigt över tiden. Taylor et al. (2024) har beräknat den totala substitutionsnyttan av skogsindustriella produkter för perioden 1990–2020 i USA. Applicerade författarna de substitutionsfaktorer som används i Sverige (Skytt et al., 2021) i stället för de faktorer som de ansåg mer relevanta fick de en cirka 35 procent högre substitutionseffekt, vilket visar på osäkerheterna.

Det går emellertid inte att enbart studera substitutionseffekten för sig. Hurmekoski et al. (2023) visade för Finland att om man ökade avverkningsnivåerna, något som svensk skogsnäring förespråkar, måste man producera produkter med väldigt hög substitutionseffekt för att kompensera för den minskade kolsänka man får i skogen, annars får man en totalt minskad klimatnytta. Sveriges Lantbruksuniversitet (Eggers och Schulte, 2023) har analyserat ett antal olika studier och försökt att belysa trade-offs mellan kolinlagring i skogssystemen, kollagring i skogsindustriella produkter samt substitutionseffekten av utbyte av produkter med fossilt innehåll under svenska förhållanden. De konstaterar att förlorad kolinlagring genom avverkning är större än vad man vinner med kollagringen i industriella produkter och att osäkerheten är stor vad gäller substitution av produkter med fossilt innehåll.

En annan faktor som ofta bortses i debatten om skogens klimatnytta är tidshorisonten. De klimatmål vi har i Sverige och EU är satta på kort respektive

medellång sikt, som täcker tidsperspektivet 2030–2050. Målen är tvingande om vi ska uppnå en långsiktig temperaturhöjning på maximalt 1,5 eller 2 grader, som är målet för år 2100. Tidshorisonten är därför helt avgörande vid jämförelse av klimatnyttan från olika åtgärder i skogsnäringen (Rummukainen, 2024).

Enligt vår bedömning har Rummukainen (2024) gjort den mest objektiva analysen av verklighetsbilden i dagens debatt om skogens klimatnytta. Han anser att skogsnäringens klimatnytta överdrivs i debatten, både vad gäller kolsänkan i skogen och substitutionseffekten av skogsindustriella produkter, och att klimatnyttan skulle kunna vara betydligt högre om skogsnäringen medvetet införde åtgärder för att bidra till de olika klimatmålen.

När frågan om klimatförändringarna och skogens roll kom upp på allvar i mitten av 2000-talet i Sverige såg näringen kolinlagringen i skogen som ett argument i debatten för den strategi man arbetat med länge – en ökad skogsproduktion och en ökad avverkning. Genom en ökad skogsproduktion får man ökad inlagring i skogen och med en ökad avverkning ersätter man gamla bestånd med mer växtliga bestånd, vilket är riktigt om man ser på lång sikt och producerar produkter med hög substitutionseffekt. Man bortsåg dock från vikten av tidshorisonten som diskuterats ovan. Nästa steg i utvecklingen av argumentationen var att ”vi kan inte bara se till skogens kolsänka utan stor klimatnytta skapas av industrins produkter i form av långlivade produkter och substitutions-effekter” (Skogsindustrierna 2025). Argumentet är riktigt, men vi har visat att dessa effekter är överskattade i debatten och behäftade med stor osäkerhet. Detta har nyligen bekräftats i en kunskapssammanställning av Englund et al. (2025). Man bortser bland annat från att enbart cirka 20 procent av den avverkade volymen går till långlivade produkter, och en betydande del av de långlivade produkterna har kort livstid, till exempel pallvirke. Den genomgående strategin har varit att lyfta fram skogens klimatnytta som något man ”får på köpet” med sin konventionella strategi med högre virkesproduktion, större avverkningar och högre industriproduktion och inte från en utgångspunkt om att öka skogsnäringens klimatnytta (Rummukainen, 2024).

Klimatpolitiska rådet (KR, 2025) presenterade nyligen sin årliga rapport och konstaterar att Sverige inte kommer att nå sitt EU-åtagande eller Sveriges klimatmål för 2030. Det beror på ökade emissioner från trafiken och minskade kolsänkor i markanvändningssektorn, framförallt i skogen. Enligt tidigare åtaganden skulle Sverige öka upptaget i skogen med 4 miljoner ton koldioxid årligen, som nu med ändrade förutsättningar har ökat dramatiskt till 19 miljoner ton per år för att nå målen år 2030. Detta låter sig inte göras, utan i stället kommer Sverige förmodligen att åläggas dryga EU-böter på miljarder kronor.

Skogsindustrierna (2025) reagerar kritiskt på Klimatpolitiska rådets rekommendation till regeringen om att öka nettoupptaget i skog och mark och bedömningen att de förslag som nyligen lagts av Miljömålsberedningen inte räcker.

Skogsindustrierna menar att politiker och EU måste anta ett nytt förhållnings-sätt vad gäller markanvändningssektorns bidrag till de klimatpolitiska målen. De menar att skogen under enskilda år och korta tidshorisonter påverkas av faktorer (typ torka, insekts- och svampskador) som näringen och politiken inte råder över. Med andra ord säger man att det finns stora osäkerheter med kolin-lagringen i skogen som man tidigare inte velat höra talas om.

Man säger vidare att skogen kommer att fortsatt kunna bidra med en omfattande kolsänka i växande skog, men det är en mycket långsiktig verksamhet där perspektivet snarare är ett sekel än några år eller decennier. Skogsindustrierna vill således arbeta mot långsiktiga klimatmål och avveckla de mer kortsiktiga. En del av de politiska partierna har sällat sig till denna åsikt. Då utelämnar man vikten av tidsdimensionen av klimatnyttan. Skogsindustrierna säger vidare att klimatpolitikens fokus måste vara att fasa ut det fossila, och det håller de flesta med om. Men det tar tid och då måste andra åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser sättas in. Skogsindustrierna hävdar att politiken och EU nästan helt missar ”skogsnäringens största klimatnytta som uppstår när produkter av skogsråvara används för att ersätta och tränga ut fossila alternativ”. Därmed negligerar man de stora osäkerheter som detta är behäftat med och att beräkningar gjorda hittills (se ovan) visar att industriprodukterna inte med dagens volymer kan balansera förlusterna i skogen. Ovanstående påståenden från skogsindustrierna går stick i stäv med kunskapsläget om skogens klimatnytta som redovisats ovan. Vi måste också peka på skogsnäringens mantra om att ”skogen måste brukas aktivt”. Det håller de flesta med om, men klimatnyttan är snarare en effekt av *hur* skogen brukas. Det finns signaler som tyder på att regeringen är beredd att gå Skogsindustrierna till mötes.

I vilken mån bioenergi och/eller byggande i trä leder till minskade utsläpp av fossil koldioxid kan över huvud taget ifrågasättas. Bland andra Magnus Nilsson (2023) har i olika sammanhang påpekat att storleken på de återstående utsläppen från de verksamheter inom EU som omfattas av unionens utsläppshandelssystem i princip uteslutande bestäms av hur många utsläppsrätter som ges ut, vilket fastslås i utsläppshandelsdirektivet. Därmed påverkas de samlade utsläppen från de verksamheter som inte omfattas av hur mycket bioenergi eller skogsindustriella produkter som används. Med mer bioenergi och sågtimmer kan tillgången på el och värme öka, och man kan bygga mer i trä utan att utsläppen ökar, men det leder inte till lägre utsläpp i systemet för EU:s utsläppshandel.

En intressant väg att få ökad klimatnytta från skogen är att säkra miljökvälighetsmålet ”Levande skogar”; då kommer en ökad kolinlagring i skogen ”på köpet”. Sveriges riksdag har antagit 16 miljökvälighetsmål varav miljömålet ”Levande skogar” är ett. Målet stipulerar bland annat att skogsmarkens alla egenskaper och processer är bibehållna, att skogens ekosystemtjänster är intakta och att skogens biologiska mångfald bevaras. Det är nödvändigt att säkra målet ”Levande

skogar” för att nå stark hållbarhet i skogsbruket. Berörda myndigheter anger att nödvändiga styrmedel saknas idag för att uppnå miljömålet ”Levande skogar”. Nilsson (2023) påpekar samtidigt att för att uppnå ”negativa utsläpp” och sänka koldioxidhalten i atmosfären är det viktigt att utveckla incitament till ökade kol-förråd i skogsmark och användning av långlivade skogsindustriella produkter.

Skogsnäringens motstånd mot direkta åtgärder för att öka klimatnyttan från skogen grundar sig naturligtvis i oron för ett minskat virkesflöde till industrin och därmed försämrad lönsamhet eller även utslagning av industrikapacitet. Man kan naturligtvis hävda att finansialiseringen bidragit till detta genom krav på en kortsiktig ekonomi och fokus på kortsiktiga vinster. Det är en generell slutsats som gäller de flesta tunga frågeställningar i näringen.

När det gäller de åtgärder som näringen kan göra för att öka klimatnyttan kan följande nämnas: att implementera skötselprogram som har som mål att aktivt öka skogens klimatnytta genom mindre hårda gallringsuttag och ökade omloppstider innan slutavverkning, att bevara skogens ekologiska processer och ekosystemtjänster samt att vidmakthålla den biologiska mångfalden i skogen. Industrin kan bidra till klimatnyttan med en ökad produktion av så kallade långlivade produkter.

Diskussion och förslag på åtgärder

För att den svenska skogsnäringen ska kunna möta framtida utmaningar krävs en mer balanserad strategi där ekonomisk lönsamhet kombineras med långsiktigt hållbara investeringar. Industrin behöver hitta sätt att öka sin innovationskraft och ta en ledande roll i utvecklingen av biobaserade produkter som kan ersätta fossila material. Samtidigt behöver företagen och staten samverka mer effektivt för att säkerställa att FoU och industriell utveckling går hand i hand. Detta hotas av den rådande finansialiseringen av skogsnäringen. Finansialiseringen, med dess fokus på kortsiktig lönsamhet och avkastning till aktieägare, äventyrar ett långsiktigt hållbart skogsbruk inklusive den biologiska mångfalden och ekosystemens långsiktiga hälsa samt industrins långsiktiga lönsamhet. Konflikten är uppenbar: finansialiseringen strävar efter en kvartalsekonomi och industrins råvara kommer från skogen med omloppstider på 80–100 år.

I stället för att skogsindustrin i ökande utsträckning ska behöva förlita sig på ägare som prioriterar kortsiktiga, finansiella vinster, behövs ett tydligare samhällskontrakt mellan skogsnäringen och staten. Ett sådant samhällskontrakt är en förutsättning för en långsiktigt lönsam, hållbar och mer innovativ skogsindustri. För detta krävs en ny långsiktig framtidsvision för skogsnäringen, där staten visar hur man vill se näringen om låt oss säga 30–40 år och näringen konkret visar att man är beredd till nytänkande.

Det kräver att näringen och staten/politiken måste genomgå en transformation. Denna transformation måste genomsyras av en helhetssyn på näringen och dess långsiktiga bidrag till ett hållbart samhälle. Vi misslyckades med att få till detta i det nationella skogsprogrammet. 2019 års skogsutredning fallerade och 2024 års utredning går i samma riktning.

Konflikterna i skogsnäringen

Det förekommer många konflikter i skogen, i många dimensioner. Skogen tar lång tid att växa och med tiden utvecklas dess mångfald av funktioner och värden. Värderingar förändras över tiden. Det sker generationsväxlingar, och den nya generationen har andra prioriteringar med skogen. Över tid tillkommer ny kunskap om skogen, från ett fåtal mål till en mångfald av mål för vad skogen ska leverera.

Westling (2012) har försökt att systematisera olika konflikter i skogen baserat på artiklar i pressen som behandlar sådana. Med utgångspunkt från detta kan man identifiera ett antal exempel på skogliga konflikter av olika dimensioner. Naturvård – konflikter mellan naturvärden och ekonomiskt skogsbruk.

Tätortsnära skogsbruk – konflikter med bebyggelse, sociala värden och naturvärden. Skogsbruk – konflikt med rennärning och naturvärden. Allemansrätten – konflikter mellan äganderätt och nyttjanderätt. Vilt – konflikter mellan jakt och skogsbruk. Gruvdrift och vindkraft – konflikter med skogsbruk, naturvärden och sociala värden. Skogsbruk – konflikter med civilsamhälle, företag i andra sektorer, kommuner och myndigheter.

Dessa exempel är alla dubbelriktade, vilket i exemplet med naturvård ovan betyder att naturvärden kan inskränka på skogsbruket, men det kan också vara så att skogsbruket inkräktar på naturvärden och naturvärdena. Konflikterna har ofta kedje- och systemeffekter, exempelvis att sociala värden inkräktar på skogsbruk och leder till ökat friluftsliv med nedslitning av natur, nedsmutsning, trafikproblem, missbruk av allemansrätten och reservatsregler. Det kan således bli omfattande systemeffekter av konflikterna.

Det finns även andra konflikter mellan skog och industri i ett skogsindustrieföretag. Det finns konflikter mellan olika myndigheter som har något att säga till om i skogen. Skogspolitiken kan i vissa fall leda till motsatt effekt än den avsedda och orsaka konflikter. Konflikterna är en kamp om makt och ägandeskap av frågeställningarna. Striderna om skogen förs huvudsakligen av män, trots att cirka 40 procent av landets skogsägare är kvinnor (Skogsstyrelsen, 2024b).

Konflikterna i norra Sverige drivs huvudsakligen av motsättningarna mellan naturvärden och skogsbruk. I södra Sverige är det motsättningarna mellan skogsbruk och sociala värden samt naturvärden som dominerar. Jakobsson et al. (2021) skriver att tidigare konflikter i skogen rörde tekniska frågor men att det idag i stor utsträckning är känslor samt ideologiska, politiska och kulturella frågor som driver konflikterna, vilka är mycket svårare att hantera än de rent tekniska.

Det tycks vara så att det inte blir någon ”bra strid” om skogen i en konflikt utan en stark mediebevakning. Sténs och Mårald (2020) och Westling (2012) visar att LRF och dess medier är den största aktören som driver markägarnas intressen i konflikterna. Äganderätsfrågan är deras största intresse- och konfliktfråga. Miljörörelsen är en stor aktör vad gäller naturvårdskonflikter. Myndigheter och stat finns omnämnda i de flesta konflikterna i slaget om skogen men är ingen huvudaktör utan uttalar sig oftast neutralt och intar en form av medlarroll. Skogsindustrin uttalar sig mest i naturvårdsfrågor. Skogsbolagen tar stor plats när det gäller konflikter om naturvårdens påverkan på virkesflödet till industrin och om vilt. Bolagen använder främst sina egna mediekanaler för att föra fram sina intressen.

Sténs och Mårald (2020) har, kanske främst genom äganderätsfrågan, visat att debatten om konfliktfrågorna till stor del är en ekokammare. Det signifikanta med en ekokammare är att debatten och konflikten är koncentrerade till ett begränsat antal distinkta forum, det är ett begränsat antal ledande anspråkstagare,

anspråkstagarna ingår i ett nätverk som refererar till varandra och utesluter andra anspråkstagare och opinioner, anspråken upprepas ideligen med samma argument och de ledande anspråkstagarna har samma världsbild. En ekokammare har stark mobiliseringskraft och kan ge stark politisk genomslagskraft. Det kan i detta sammanhang sägas att äganderätten är inget som är hugget i sten utan är en flexibel rättighet som förändras över tiden med ett förändrat samhälle.

Sténs och Mårald (2020) understryker att en ekokammare också har allvarliga negativa effekter genom att bidra till att felaktig information inte ifrågasätts, till ökad polemik och till en snäv debatt. I en rik debatt förs flera perspektiv fram som kan leda till att konflikter blir lösta. Vi har således en liknande situation i den allmänna skogliga konfliktdebatten som diskuterats ovan rörande skogsnäringens klimatnytta, där debatten också är driven av ekokammare. En sådan debatt blir hårt populistisk och polariserad. Många aktörer i näringen har uppfattningen att populismen och polariseringen idag har gått för långt och över gränsen. Debattörerna betraktas som goda eller onda beroende på vilken sida man står på, och det förekommer ofta rena personangrepp. Dessa aktörer i näringen vill inte längre ha en dylik debatt om konflikterna då den inte är bra för någon som är involverad i näringen och inte leder till någon lösning. Men det är egentligen ingen som gör någonting för att ändra på situationen inom näringen och politiken.

Det hävdas med jämna mellanrum att konflikter skapar möjligheter för utveckling av skogsbruket och skogsnäringen. ”En konflikt är för värdefull för att inte utnyttjas.” Det är riktigt om en konflikt hanteras på rätt sätt och om man inte låter den utvecklas till en destruktivt populistisk och starkt polariserad konflikt och debatt. Hur kan konflikter och konfliktdebatter hanteras på ett konstruktivt sätt? Litteraturen är ganska enig om att det gäller för de olika intressenterna att samlas i ett rum så att de faktiskt kan mötas och diskutera konflikten konkret, då blir det ett annorlunda samtalsklimat och en annan ton och det finns en villighet att hitta en lösning. Ju mer lokalt konflikten hanteras, desto bättre möjlighet finns det till att hitta en lösning. En lärdom är också att man inte ska överlåta konflikten till centrala organisationer eller politiken för att försöka hitta en lösning. Det finns olika tekniker för hur man organiserar och leder denna typ av dialoger. Nackdelen med dessa dialoger är att de är tids- och arbetskrävande.

Det har utförts ett storskaligt försök att få till dessa dialoger över hela landet. Försöket gjordes genom det nationella skogsprogrammet och dess regionala program (Nilsson, 2013, Regeringen, 2017). Vid en granskning av konfliktdebatterna frapperas man av hur politiskt ideologisk debatten har blivit, att många av konflikterna beror på politisk otydlighet och otydliga lagar, att det har saknats politiskt ledarskap i skogsfrågan och att man politiskt inte vågat att sätta ned foten för en helhetssyn på skogen och skogsnäringen. När politiken försökt göra det så har man sprungit särintressenas ärenden – oftast skogsindustrins.

Så länge det fattas ett starkt politiskt ledarskap med mål och vision om en långsiktigt hållbar skogsnäring kommer starkt polariserade konflikter att fortleva, vilket är förlamande för utvecklingen av näringen.

Vi argumenterar för att introducera ett skogsbruk och en industriproduktion som producerar avsevärt mer långlivade produkter. Se till att miljö kvalitetsmålet ”Levande skogar” uppnås snarast och transformera därmed ett svagt hållbart skogsbruk till ett starkt hållbart skogsbruk som bygger på en integrerad syn på skogens klimatnytta och skogens biologiska mångfald. Vår uppfattning är att debatten och policyarbetet i näringen måste lämna fokus från trade-offs (konflikter) mellan olika intressenter till att finna synergier som tillfredsställer så många intressen och samhällsfunktioner som möjligt.

Konflikterna i skogsnäringen är idag, som tidigare påpekats, drivna av ideologiska, politiska och kulturella frågor. Det är högst troligt att finansialiseringen är en av drivkrafterna för de polariserade konflikterna i debatt och policyarbete. Det kan också vara så att den nuvarande polariserade debatten driver på finansialiseringen.

Finansialiseringen är en typ av ekonomisk ideologi som syftar till maximering av kortsiktiga vinster, börsvärde och vinster för aktieägarna – en kvartalsekonomi. Denna ideologi har starka anhängare i näringen som krockar med andra aktörers värderingar och ideologi. Om man ska ha en chans att bemästra finansialiseringens negativa effekter måste man först bemästra den destruktiva debatten som driver nuvarande policykonflikter.

Utmaningar rörande klimat och biologisk mångfald

Skogsnäringen och politiken står inför många utmaningar när det gäller skogens framtida klimatnytta. Alla aktörer inom näringen – skogsägare, skogsindustri, miljö rörelsen, politiker – anser att skogen har stor klimatnytta och spelar en viktig roll i landets klimatpolitik. Problemet är att klimatnyttan endast ses genom deras egna glasögon. Skogsindustrin ser nyttan genom ökad tillväxt, ökad avverkning och ökad industriproduktion. Vissa skogsägare delar denna syn, andra ser att man kanske kan öka intäkterna genom att sälja kolkrediter, och andra vill ha ett starkt hållbart skogsbruk. Miljö rörelsen ser oftast lösningen i form av ökat skydd av skogen och minskade avverkningar. De sociala intressena vill helst se äldre glesa skogar. Samhället och regeringen skulle behöva utveckla en syn på hur man väver ihop detta till en helhetssyn för ökad klimatnytta, bevarad biologisk mångfald, ökad produktion av nya bioprodukter och förbättrad ekonomi i näringen såväl som utveckling av de sociala funktionerna från skogen och hur dessa samverkar. Men den nuvarande regeringen saknar denna insikt. Utmaningen är att snarast få till denna helhetssyn på skogen och implementera den i skogs- och klimatpolitiken. Som påpekats tidigare är det EU som driver Sveriges politik för skogens klimatnytta och långsiktiga hållbarhet, och som ock-

så påpekats tidigare agerar såväl regeringen som näringsintressena mot denna politik och vill i princip att skogsägarna ska få sköta sin skog som man finner bäst, och en del av aktörerna agerar i linje med finansialiseringens kännetecken av kortsiktiga vinster och en snäv systemsyn på skogsnäringen. Man framhäver principen om ”frihet under ansvar” med fokus på ”frihet” och utelämnar ”ansvar”. Detta går tillbaka till en bristande definition i lagstiftningen om skogsägarens ”ansvar”. Det finns ett behov att skärpa lagstiftningen så att markägarna, oberoende av ägartyp, lever upp till sitt ”ansvar” för att kunna implementera relevant politik för klimat och långsiktig hållbarhet i skogen.

Såväl näringen som de politiska aktörerna är i avsaknad av insikt om den politiska betydelsen av EU:s utsläppshandelssystem. Denna förståelse måste öka snarast. Skogens och skogsindustriprodukternas hävdade klimatnytta har hittills varit överdriven i debatten. Det föreligger betydande osäkerheter i beräkningarna som har negligerats. Det måste införas ett solitt system för osäkerhetsberäkningar och riskbedömningar. Det finns en dynamisk samverkan mellan skogens skötsel, avverkningar och industrins produktion av långlivade produkter avseende den samlade klimatnyttan. En dynamik som hittills har bortsetts från.

Skogen och skogens produkter har olika klimatnytta vid olika tidpunkter. Klimatpolitiken arbetar med både kortsiktiga och långsiktiga mål som är integrerade, och tidsdimensionerna har varit satta på undantag hittills. Under den förra kommissionen drevs klimatpolitiken inom EU med högsta prioritet, vilket medförde betydande lagstiftning inom den skogliga sfären. I själva verket var EU en viktigare beslutsfattare om den svenska skogens klimatnytta än Sveriges regering. Det är mycket som talar för att detta inte kommer att bli fallet med nuvarande kommission och Europaparlament. Den extrema högern har gjort en kraftig frammarsch i nuvarande parlament. Dessa grupperingar strävar efter att lösa upp den klimatpolitik som tidigare beslutats, även gällande skogen. Samma trend går att urskilja i olika medlemsstater och även i Sverige. Politikerna har nu börjat inse osäkerheterna i beräkningarna av skogens klimatnytta samt de praktiska svårigheterna med implementering och verifikation av politiken. Mot alla odds har skogens tillväxt minskat i stället för en förväntad ökning under de senaste åren i ett flertal länder, inklusive Sverige. Kolsänkan i skogen har sjunkit substantiellt i åtskilliga länder, och man uppnår inte satta mål för 2030. En del av politikerna på kontinenten har insett effekterna av EU:s utsläppshandelssystem på skogens klimatnytta. Det är därför troligt att skogens klimatnytta inte kommer att vara av lika stor politisk tyngd som under förra kommissionen. I denna situation är det av yttersta vikt att EU håller den inslagna färdriktningen för skogens klimatpolitik och att Sverige arbetar aktivt för att stödja dessa ansträngningar och inte som nu motarbetar skogens klimatnytta i EU-politiken.

Naturvårdsverket (2023) anger att den biologiska mångfalden är en förut-

sättning för allt liv på jorden och grunden för människans existens och välfärd. Man fortsätter med att bland annat säga att ungefär 70 procent av våra cancerläkemedel är naturbaserade produkter eller syntetiska produkter inspirerade av naturen. Naturvårdsverket hävdar att produktionen av biomassa är 50 procent högre i en skog med fem olika trädslag än i en skog med ett trädslag. Man understryker att den biologiska mångfalden bromsar klimatförändringarna och att livskraftiga ekosystem minskar risken för skador. Sveriges lantbruksuniversitet (2023) slår fast att den biologiska mångfalden bidrar till en hållbar utveckling. De understryker att naturnyttor oftast uppnås genom mångfalden av de arter som är vanliga (vardagsarter) i skogs- och jordbrukslandskapet och att det inte är de rödlistade och ovanliga inhemska arterna som har störst betydelse för de naturnyttor en rik biologisk mångfald ger. Därför är det viktigt att virkesproduktionen i skogen sköts med så stark hållbarhet som möjligt, där mångfalden i skogen bevaras.

Det finns också ett samband mellan kravet på att skydda arealer och hur väl vi sköter skogen. Ett starkt hållbart skogslandskap behöver mindre avsättningar, däremot behöver ett svagt hållbart skogslandskap betydande avsättningar och skydd. Kravet på skydd och graden av hållbarhet fungerar således som kommunicerande kärl. Utmaningen för skogsbruket är att sköta produktionsskogen så att skogarna innehåller så många vardagsarter som möjligt, som är kritiska för de basala ekologiska funktionerna (resiliens). Då minskar behovet av reservat, och större arealer blir tillgängliga för kommersiellt virkesuttag.

Globalt finns omkring 80 procent av världens landbaserade biodiversitet i skogar (CBD, 2025). World Economic Forum (2023) beräknar att \$44 biljoner av ekonomisk värdeproduktion, eller över hälften av världens BNP, är tämligen eller starkt beroende av naturen och den biologiska mångfalden. Dasgupta (2021) har en något annorlunda ansats och uppskattar att subsidierna till verksamheter som påverkar mångfalden negativt är \$4–6 biljoner per år medan investeringar för att skydda och utveckla den biologiska mångfalden är i storleksordningen \$80–145 miljarder.

Vi vet betydligt mer om hur skogen påverkas av klimatförändringar än vad vi vet om effekterna av minskad biologisk mångfald. Om klimatfrågan är svårgripbar är mångfaldskrisen ännu svårare att förstå på grund av dess komplexitet. Dessutom går det inte att hantera frågan om skogens klimatnytta isolerat. Den måste hanteras integrerat med den biologiska mångfalden då dessa processer påverkar varandra ömsesidigt.

Hollings (1973) banbrytande forskning om betydelsen av ekosystemens resiliens (den långsiktiga förmågan hos ett system att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas) visar vad som måste återskapas i politiken för att möjliggöra ett långsiktigt starkt skogsbruk. En stark hållbarhet och resiliens möjliggör en proaktiv skötsel vad gäller klimatförändringar, klimatnytta och biologisk mång-

fald i skogen, i stället för ett reaktivt beteende. Näringen hävdar att det är viktigt att öka den skogliga produktionen och avverkningarna, och vi hävdar att det är lika viktigt att säkra den tillväxt och kvalitet som finns i skogen idag genom en ändrad skogsskötsel till starkt hållbar.

Har intensifieringen av skogsbruket haft några ekologiska effekter? Vi kan till exempel se att markvegetationen har påverkats. Man kan se att täckningen av fältskiktet (blåbär, lingon, gräs, kråkbär, ljung med flera) har gått ned från 50 procent 1998 till 40 procent i dagsläget. Det har naturligtvis påverkan på den biologiska mångfalden men också på hjortdjurens och älgens fodervanor. Skogsrisen är en av hjortdjurens stapelvaror och när dessa minskar så ökar skadebetningen av tall och gran. Ett annat exempel är renlavstäckningen som har halverats under samma period (SLU, 2024). Detta har stor betydelse för rennäringen. Det finns flera förklaringar till att våra vilda och vanliga fåglar minskar. Vissa arter är starkt beroende av skogsmiljön. Artdatabanken (2024) har nyligen rödlistat ytterligare åtta fågelarter som är beroende av skogen. Det kan också konstateras att flera skogsberoende arter flyttar sitt utbredningsområde allt längre norrut på grund av ett varmare klimat.

Skogsstyrelsen (2025b) har nyligen publicerat en klimat- och sårbarhetsanalys och konstaterar att vi redan förlorar cirka 8 procent av den årliga tillväxten i skogen och anger att det förmodligen är en stark underskattning. Kostnaden för förlusten uppskattas till 11 miljarder kronor. Slutsatsen är att klimatförändringarna påverkar skogsbruket i grunden. En central slutsats är att samverkande effekter av klimatförändringarna förvärrar skadorna avsevärt.

Det föreligger således en underliggande sårbarhet på grund av klimatförändringarna som präglar stora delar av skogen. En sårbarhet industrin troligtvis själv bidragit till genom att prioritera volymtillväxt framför resiliens under lång tid. Det är dags att erkänna att det gamla konceptet om maximal tillväxt förmodligen har nått vägs ände under nuvarande växtförhållanden och medfört ökad sårbarhet. Därför måste skötseln ändras till att prioritera de basala ekologiska funktionerna och skogens resiliens, vilket bland annat innebär en integrerad syn på klimat och biologisk mångfald.

Skogsbrukets och skogsindustrins utmaningar

Skogsindustrin står inför betydande långsiktiga utmaningar. Den pågående förflyttningen av den konventionella massa- och pappersindustrin till det globala syd från det globala nord leder till en ny och transformerad industristruktur i Sverige. Skogsindustrin har tappat betydligt i förädlingsvärde per använd enhet av virkesråvara under 2000-talet. För att vända på detta måste industristrukturen utvecklas mot en produktion av produkter med högt förädlingsvärde. Det gäller både den trämekaniska och massa- och pappersindustrin. Ett steg i den riktningen är att utveckla och implementera bioekonomin på bred front. Det

kommer att stärka konkurrenskraften och öppna för en starkt hållbar skogs-näring. Det är hög tid att näringen tar utvecklingen av bioekonomin i egna händer och inte väntar på att politikerna ska agera.

Det är ingen lätt transformation att få till. Företagen och de olika branscherna i näringen måste se till att man har betydliga FoU-resurser och ser innovation som en strategisk resurs. Man måste öppna upp för aktivt samarbete med andra branscher och intressenter i samhället (vilket näringen har svårigheter med idag). Det allra viktigaste och svåraste är att ändra tankesätten i näringen mot en långsiktigt hållbar näring och bort från finansialiseringens kvartalsekonomi. Hur ändrar man tankesätt när företagsledarna mer och mer sitter i knät på finansrådgivare och styrelserna domineras av ägare och finansindustrin?

I transformationsarbetet måste massa- och pappersindustrins politiska dominans brytas och alla aktörer i näringen måste betraktas som viktiga. För att bryta denna dominans är det återigen en fråga om att bryta nuvarande tankesätt i näringen. Enda sättet att göra detta är förmodligen att reducera finansindustrins och börsens inflytande över skogsföretagen. Med ett förändrat skogsbruk mot mer resilienta skogsekosystem i ett snabbare förändrat klimat kommer virkesutbudet att ändras. Utbudet av lövvirke kommer att bli mycket större och en trämekanisk industri för lövträ måste byggas upp. I transformationen måste den industriella kapaciteten anpassas till vad skogsresurserna kan leverera under stark hållbarhet.

Skogen förväntas i framtiden att få ökande skador/effekter på grund av ökade klimatförändringar som kommer att leda till minskade eller stagnerande virkesflöde till industrin samt minskad kolinlagring i skogsekosystemen. Därutöver kommer avverkningarna förmodligen att minska fram till cirka 2050 på grund av tidigare avverkningsnivåer och avsättningar i äldre skog. Timmerproduktionen kommer att drabbas med cirka 30 procents lägre utbud med utslagning av sågverkskapacitet som resultat. Skogsbruket kommer troligtvis inte att uppnå miljömålet "Levande skogar", som antagits av Sveriges riksdag, under överskådlig tid.

För att förbli konkurrenskraftigt på marknaden måste skogsbruket utvecklas från svagt hållbart till starkt hållbart. Vi måste sträva efter en skogspolitik som syftar till ett hållbart markutnyttjande. För att nå detta, och om man utgår från begreppet slutenhet i skogen, borde virkesförrådet vara 20–30 procent högre per hektar och omloppstiderna borde också öka med 20–30 procent.

Staten är alltför passiv när det gäller skogsnäringen. Staten måste bli proaktiv och driva en dialog om hur skogsnäringen ska se ut i ett längre perspektiv och hur det ska uppnås. Detta i stället för att som idag koncentrera alla ansträngningar på intressestyrda kortsiktiga problem. Den dialogen måste ha en helhetssyn och inkludera alla skogens nyttor och andra näringar som har intressen i skogsbruket. Det gäller inte minst skogsindustrins och bioekonomins transformationer och utveckling.

Finansialisering och strukturförändring

Finansialiseringen har fört skogsnäringen mot en kvartalsekonomi koncentrerad på massa- och pappersproduktion, när det i själva verket behövts en långsiktig ekonomi som beaktar alla skogsnäringens funktioner och värden samt bidraget till en hållbar samhällsekonomi. I en tidigare del av rapporten har vi identifierat att finansialiseringen har medfört förlorade utvecklingsmöjligheter, såsom avvecklingen av lönsam biokemisk produktion på 90-talet.

Det är uppenbart att finansialiseringen i skogsnäringen har intensifierats de senaste åren. Exempel på detta är hotet om att lämna FSC-certifieringen för att kunna öka avverkningarna (SVT och Altinget, 2025). Sveriges regering kräver att EU vidtar åtgärder för att mildra de negativa effekterna på svensk skogsnäring av EU:s skogsstrategi, klimat- och mångfaldsförordningar (Tidningen Näringslivet, 2025). Stora Enso säljer drygt 12 procent av sitt svenska skogsinnehav för nästan 10 miljarder kronor till två kapitalförvaltande bolag för att stärka sin finansiella stabilitet (ATL, 2025). Affären prisas av finansvärlden men oroar aktörer i näringen med ett mer långsiktigt tänkande och helhetstänkande. Samtidigt överväger Stora Enso en separat börsnotering för all sin svenska skog (Affärsvärlden, 2025). Samma bolag står också vid skampålen i en annan fråga. Under hösten 2024 gav ledningen order om att försena betalningarna till sina leverantörer för att optimera sitt kassaflöde. Bolaget fick utstå mycket kritik för att man förbättrade bolagets kassaflöde i delårsrapporterna på detta sätt (Benson, 2025). Detta beteende är en avart av finansialiseringen.

Aronsson (2025) har nyligen publicerat en intressant artikel om ägandet i den svenska skogsnäringen. Stora Enso ägs till 52 procent av aktieägare utanför Sverige och Finland. Norges Bank är genom oljefonden näst största aktieägare i Holmen, tredje största i SCA och sjätte största i Billerud. Österrikiska investeringsbolaget FRAPAG är den näst största ägaren i Billerud. Vanguard och Blackrock, amerikanska kapitalförvaltare, är stora ägare i SCA, Holmen och Billerud.

Även sågverksindustrin har genomgått en liknande utveckling. Med det nyligen genomförda köpet av AB Karl Hedins sågverk svarar nu den kanadensiska koncernen Vida för nästan 20 procent av Sveriges sågverksproduktion. De österrikiska och tyska företagen Mayr-Melnhof, Pfeifer Group, HS Timber Group, Binderholz och Ziegler har köpt betydande sågverkskapacitet i Sverige och Finland. Aronsson (2025) refererar till två studier som ATL genomförde 2019 (ATL 2019 a,b), i vilka man konstaterade att varannan anställd inom massa- och pappersindustrin var anställd av en utländsk arbetsgivare, och i sågverksindustrin ungefär en fjärdedel.

Aronsson (2025) frågar sig varför skogen och skogsindustrin lockar utländskt kapital när man inte ser samma svenska expansionsvilja. Vidare ställer sig Aronsson frågan om detta kan tolkas som bristande ambition eller bristande tro på den egna verksamheten. Det betyder att kontrollen över resurserna och vinsterna

försvinner ut ur landet. Slutligen ställer sig Aronsson frågan om förklaringen ligger i råvarutillgångens förbannelse (rik tillgång till lågt pris), så att produkt- och produktionsutveckling samt en offensiv geografisk expansion har fått stå tillbaka för bulkproduktion. Vår tolkning är att det är troligt att en hårt driven finansialisering från de svenska ägnas sida har drivit fram denna utveckling.

Kortsiktigheten och kvartalsekonomin måste nu överges till förmån för en långsiktig ekonomi med en helhetssyn på näringen. Finansindustrin har ett stort ansvar i denna transformation till en väl fungerande finansmarknad. EU har etablerat ett regelverk för hållbara finanser. Regeringen har infört krav på hållbarhetsredovisningar. Finanssektorn är global till sin natur, och sektorn påverkas av styrmedel och åtgärder som beslutas på både global, europeisk och nationell nivå. Finansinspektionen har ansvar för att regelverken implementeras och för att följa upp hur hållbarhetsarbetet utvecklas i sektorn. Frågan är om finansindustrin lever upp till dessa regelverk. Risken för grönmalning och överdriven finansialisering är stor och det är viktigt att akademien, myndigheter och icke-statliga presenterar fakta och riktlinjer för standarder till finanssektorn för en hållbar skogsnäring och finansialisering.

Masso och Davis (Horizon, 2018) har undersökt de negativa konsekvenserna av finansialiseringen generellt och skriver att gjorda försök att reformera finansialiseringen och bryta negativa trender hittills har misslyckats. Bonizzi et al. (2023) drar slutsatsen att det för att minska riskerna med finansialiseringen krävs ett brett paket av förändrade policyer och internationell samverkan. Vi har tidigare visat på att finansialiseringen sker inbäddad i ett komplext system av globala utvecklingar som starkt påverkar den svenska skogsnäringens utvecklingsmöjligheter. En sådan systembild måste man utgå ifrån vid ett reformarbete med finansialiseringen. Internationell samverkan vad gäller reformer av skogsnäringens finansialisering måste eftersträvas. Som vi tidigare påpekat har EU en viktig roll att spela i en sådan process.

Med detta sagt så måste reformarbetet med finansialiseringen av svensk skogsnäring finna nya former för återetablerandet av relevant kapacitet för innovation inom företagen och de olika branscherna inom näringen. Det krävs även nya former för investeringar i ny teknik och bioekonomi inom näringen. Vidare behöver man utveckla metoder för att producera produkter med högt förädlingsvärde och skapa en helhetssyn på näringen och dess intressenter. Nya modeller för finansiering av ett långsiktigt starkt och hållbart skogsbruk samt en hållbar skogsindustri måste också tas fram. Slutligen behöver näringen finna en ny organisationsstruktur som gör det möjligt att hantera dessa reformer.

Transformation mot ett hållbart skogsbruk

Den ekologiska skogsforskningen, miljörörelsen och inte minst EU med naturnära skogsbruk har ställt krav på skogsnäringarna i Europa att transformera

sig mot ett starkt hållbart skogsbruk. Fokus i dessa krav ligger på att motverka klimatförändringarna och skydda den skogliga biodiversiteten. Målet med skötseln av skogen måste vara att skapa så motståndskraftiga skogslandskap som möjligt. Att fånga alla dimensionerna och skapa motståndskraftiga skogslandskap låter sig inte göras genom att skruva på några enskilda parametrar, utan det gäller att skapa så stor variation i så många dimensioner som möjligt (trädslag, ålder, spatiala och temporala fördelningar för att nämna några). Inom forskningen finns konsensus om att ett betydligt större lövinslag i bestånden (blandskog) och att komma bort från monokulturer av barrträd är vägen att gå.

Denna insikt har medfört att det ställts mer och mer krav på användning av alternativa skogsskötselmodeller i stället för vår svenska modell baserad på kalhyggesmetoden för att möta kraven på ett starkt hållbart skogsbruk. Många argumenterar för hyggesfritt skogsbruk, som betyder att skogen sköts så att marken alltid är trädbevuxen och utan att det uppstår några större kalhuggna ytor. Skogsstyrelsen (2023) anger att ett hyggesfritt alternativ ofta innebär att den ekonomiska aspekten av skogsbruket får stå tillbaka, men i vissa fall kan det även finnas produktionsmässiga fördelar med hyggesfritt skogsbruk. Ett dilemma är att det hyggesfria skogsbruket är styvmoderligt behandlat i skogsforskningen, så mycket mer kunskap behövs. Forskningen har under lång tid varit helt inriktad på rotationsskogsbruket – kalhygge med återplantering. Skogsstyrelsen (2025) understryker också att hyggesfritt skogsbruk bör öka i omfattning då det ökar den biologiska mångfalden.

Behovet av ett systemskifte

Skogsnäringens nuvarande DNA har således under lång tid utvecklats till att kännetecknas av fokus på aktiekursutveckling, kortsiktighet, stordriftsfördelar, kostnadsminimeringar, produktivitetshöjningar, branschkonsolidering, koncentration av kärnverksamhet och forsknings- och utvecklingsskygghet. De dominerande ägarna av företagen, styrelser och ledningar har anammat detta kortsiktiga fokus, inte minst under inflytande av investerings- och finansrådgivare som spelar en allt viktigare roll i ledningen av företagen. Konceptet har också anammats av politiken. Det är en uttalad uppfattning i näringen att satsningar på nya produkter och affärsverksamheter inte behövs, då de konventionella produkterna i nuvarande kärnverksamhet kommer att leverera ett stabilt finansiellt resultat under lång tid framåt. Detta är tongångar som känns igen från näringen och politikerna i debatten idag om näringens framtid.

Vi menar också att vi står inför en ny omfattande strukturomvandling/systemskifte i skogsnäringen. Nilsson (2021) publicerade sin slutsats att svensk skogsnäring befinner sig i ett systemskifte då förutsättningarna för svensk skogsnäring har förändrats och är under förändring. Vid den tidpunkten identifierade Nilsson ett antal faktorer, varav flera samverkar, som drivit fram ett systemskifte,

nämligen i form av existentiella hot, geopolitiska förändringar, försämrad governance (förvaltning), förändrad finansvärld, hårdare krav från slutkonsumenter, digitalisering, klimatförändringar, ändrad internationell konkurrenskraft och förändringar i systemförändringar inom skogsnäringen. Vid den tidpunkten var varken skogsnäringen eller politikerna beredda att tillstå att skogsnäringen befann sig i ett systemskifte.

Kravet på ett systemskifte har nu blivit ännu mer akut. Detta genom förvärrade effekter av klimatförändringar och försämrad biologisk mångfald med bland annat minskad skogstillväxt. De geopolitiska förändringarna har mer eller mindre skenat med oöverblickbara konsekvenser. Det sker en explosionsartad utveckling av AI och skogsnäringen släpar efter i jämförelse med andra näringar. Konkurrensen från det globala syd har ökat vad gäller de konventionella massa- och pappersprodukterna och Kina dominerar världshandeln med skogsprodukter. Sågverksnäringen går en osäker framtid till mötes. Värdet på dollarn har försvagats i förhållande till den svenska kronan, vilket leder till försvagad konkurrenskraft för svensk skogsindustri. Den svenska skogsnäringen har inte lyckats med att transformera sig till en mer bioekonomisk inriktning. Samtidigt har det skett en stark frammarsch av extremhögern med krav på att avveckla ingångna avtal om klimatet, den biologiska mångfalden och hållbarhet som gjorts inom EU. Finansialiseringen har skapat en negativ utveckling av näringen och i vissa aspekter skapat avarter av processen. Detta har gjort samhällets förvaltning av skogsnäringen svår att navigera. Trenden förstärks av att enbart vissa intressenter tidigt lyckas implementera sina värderingar i policyprocesserna och att de så kallade inlåsningarna (att aktörerna och systemet är organiserat för att enbart stödja nuvarande inriktning) har ökat (Collacott, 2023). Därutöver har debatten om skogen blivit ännu mer populistisk och polariserad.

Även näringen har börjat ta vissa av tidigare nämnda hot på allvar, men inom politiken syns inte många tecken på insikt om något systemskifte. ”Utvecklingen” går snarare åt fel håll – regeringen tillsätter en skogsutredning som syftar till att permanenta gårdagens skogsbruk och dagens industristruktur och motarbeta utvecklingen inom EU, det vill säga vår viktigaste marknad. Hur ska vi kunna få till en systemförändring av skogsnäringen som ser skogsnäringen ur ett långsiktigt och starkt hållbart samhällsperspektiv och betraktar skogsbruk och skogsindustriell verksamhet som integrerade? Hur kan den nuvarande inriktningen av finansialiseringen brytas och reformeras?

Att möta ett systemskifte kräver nyfikenhet, ödmjukhet och en genuin vilja att lära sig nytt. Det är först när omställningar sker som möjligheter till innovation, nytänkande och värdeskapande uppstår, som verklig förändring blir möjlig. Det gäller att ändra tankesätt. Skogsnäringen måste vara beredd att inte bara anpassa sig till kunskapsekonomin – utan aktivt bidra till och ta del i dess utveckling som delägare. Ett systemskifte handlar i hög grad om makt och moral, och det kom-

mer oundvikligen att finnas både vinnare och förlorare. En avgörande faktor för att lyckas är insikten att ingen enskild aktör inom skogsnäringen har ensamrätt att definiera eller leda omställningen. Systemskiftet är gemensamt och kräver samverkan över organisatoriska, geografiska och sektoriella gränser. Bara genom ett brett och inkluderande samarbete kan ett hållbart skifte bli verklighet.

Vi ifrågasätter också om det politiska systemet och näringen klarar av det systemskifte som krävs. Svegfors (2021) delar denna oro, men från ett annat perspektiv. Han menar att vissa långsiktiga och komplexa frågor bör stå utanför både politikens och marknadens inflytande. Samtidigt efterlyser han ett forum som går bortom partipolitiken, utan att begränsa regeringens beslutsamt. Vi föreslår, med stöd av Svegfors argument, att man tillsätter en helt oberoende kommission av individer från olika samhällsområden. EU-kommissionen sätter ett ramverk vad gäller värderingar och verklighetsbeskrivningar för ett systemskifte av skogsnäringen med en helhetssyn för en långsiktigt starkt hållbar näring som bidrar till en hållbar utveckling av samhället. Detta ramverk måste också innefatta de negativa effekterna av finansialiseringens kvartalsekonomi och dess reform. Kommissionen överlämnar detta ramverk till politikerna för den fortsatta handläggningen av systemskiftet. Det ska påpekas att "helheten" redan idag är ett slagord i debatten om skogen, men de olika intressenterna talar om helheten utifrån sina eget intresseområden och inte skogsnäringens helhet. På sikt kan en sådan kommission väcka liv i samhällsdebatten.

Målet för kommissionen måste vara att sätta ramen för en framtidsvision för skogsnäringen som pekar ut en annan riktning än dagens näring. Hur ska näringen se ut 2050 eller 2075 och hur ska vi nå dit? Detta till skillnad från dagens koncept som utgår från de konflikter och restriktioner man ser i näringen och där den tillhörande knappheten styr policyer grundade på politisk asketism. Framtidsvisionen måste grundas på en politik som söker synergier för att utveckla något nytt. Till exempel: genom att man skapar resilienta skogssystem tillkommer klimatsmarta skogar, hållbart virkesflöde till industrin, bättre ekonomi för skogsägaren och högre sociala värden från skogen. I visionen måste man också ha hela näringens integrerade värdekedjor som utgångspunkt och inte som idag att man betraktar skogsbruk och skogsindustri som två vitt skilda näringar.

I rapporten har vi visat att utvecklingen inom EU är oerhört viktig för transformationen av den svenska skogsnäringen till en starkt hållbar näring, och en central fråga i hanteringen av systemskiftet är att regering och näring arbetar med EU i utvecklingen och inte som i nuvarande politik arbetar aktivt mot. Reformen av finansialiseringen av skogsnäringen är en central komponent av denna transformation.

Skogsägarna bör ha som övergripande mål med sin skogsskötsel att uppnå så stor samlad nytta som möjligt. Det betyder en transformation från ett volym-

skogsbruk till ett skogsbruk inriktat på kvalitet och timmerproduktion, vilket producerar hög ekonomisk nytta, höga naturvärden, höga sociala värden och stor klimatnytta.

Referenser

- Affärsvärlden (2025). Stora Enso överväger börsnotering för sin svenska skog. Affärsvärlden 18 juni.
- Affärsvärlden. (2003). "Nu ska vi bygga vidare".
- Ager, B. (2012). Skogsarbetets rationalisering och humanisering 1900–2011 och framåt. Umeå: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Aglietta, M. (2000). A theory of capitalist regulation: The US experience (Vol. 28). Verso.
- Andersson, FN. & Jonung, L. (2015). Krasch, boom, krasch? Den svenska kreditcykeln. Ekonomisk Debatt 43(8): 17–31.
- Andersson, L.F., Bengtsson, H.A., Fina, S., & Heider, B. (2021). Ett ojämlikt Sverige. Regionala socioekonomiska skillnader i Sverige. Arena idé, The Friedrich Ebert Stiftung Nordic Countries.
- Aronsson, U. (2025). Lider Sverige av råvarutillgångens förbannelse? ATL, 22 augusti.
- ATL (2019a). Det gröna guldets allt mindre blågult. ATL, 21 februari.
- ATL (2019b). Kartläggning: Här är svensk skogs utländska ägare. ATL, 21 februari.
- ATL (2025). Stora Enso säljer svensk skog för 9,8 miljarder. ATL, 22 maj.
- Belfrage, C. and Kallifatides, M. (2017). Finansialiseringen av Sverige: på väg mot nästa kris? Stockholm: Katalys.
- Bengtsson, J., Jonsson, M., & Moen, J. (2023). Drastic decrease in clear-cutting age in Swedish forests; Effects on ecosystems. Poster, Sveriges lantbruksuniversitet och Umeå universitet.
- Benson P. (2025). Stora Enso visar på roten i skogen. Affärsvärlden, 7 augusti 2025. Artikeln har plockat upp en redan publicerad artikel med samma titel och författare, publicerad 18 oktober 2024.
- Bergh, J., Berndes, G., Eriksson, O., Johansson, J., & Jonsson, R. (2024). Det krävs nyanser i debatten om skogsavverkning. Altinget, 2 april.
- BillerudKorsnäs (2019) BillerudKorsnäs säljer en majoritetsandel av Bervik Skog Öst. Pressmeddelande 24 juni. <https://www.billerud.se/press-nyheter/pressmeddelanden/2019/billerudkorsnas-saljer-en-majoritetsandel-av-bergvik-skog-ost>
- Bonizzi, B., Kaltenbrunner, A., & Powell, J. (2023). Financialization and the Challenges of Sustainable Structural Transformation: Background paper for the UN Financing for Sustainable Development Report 2023.
- Borregaard. (2025). Besökt hemsida, mars 2025. <https://www.borregaard.com/>
- Brunet-Navarro, P., Jochheim, H., Cardellini, G., Richter, K., & Muys, B. (2021). Climate mitigation by energy and material substitution of wood products has an expiry date. Journal of Cleaner Production, 303, 127026.
- Brunninge, O. & Melander, A. (2016). The dynamics of path dependence on the individual, organizational and the field levels: MoDo, the Kempe family and the Swedish pulp and paper industry 1873–1990. Management & Organizational History 11(2): 189–210.
- CBD. (2025). International Day of Forests 21 March 2025. The Convention on Biological Diversity.
- Christophers, B. (2015). The limits to financialization. Dialogues in Human Geography 5(2): 183–200.
- Collacott, L (2023). Locked in: what is linear lock-in and how can we break free? Ellen MacArthur Foundation, USA.
- Crotty, J. (2003). The neoliberal paradox: The impact of destructive product market competition and impatient finance on nonfinancial corporations in the neoliberal era. Review of Radical Political Economics 35(3): 271–279.
- Cubbage, F., Davis, R., Korhonen, J., Nepal, P., & Kanieski da Silva, B. (2025). Comparative assessment of global wood fiber and forest carbon sequestration prospects. Journal of Forest Business Research, 4(1).

- Dagens industri (1996). Lätt att lova guld i gröna skogar.
- Dagens industri (2025). Skogsbolaget lyfter efter att brittiska banken ändrat sig. Dagens Industri, 7 augusti.
- Dagens industri. (2001). Debatt: Hur kunde statens klippare lägga Assi på slaktbänken?
- Dasgupta, P. (2021). The Economics of Biodiversity. The Dasgupta Review. Abridged Version. London: HM Treasury.
- Donner-Amnell, J. (2013). Värdeförstörande dividendmaskin. Svenska Yle.
- Eggers, J. & Schulte, M. (2023). Svårt nå samsyn om hur klimatsmart det är att bruka skogen. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala 17 april.
- Ekers, M. & Prudham, S. (2017). The metabolism of socioecological fixes: Capital switching, spatial fixes, and the production of nature. *Annals of the American Association of Geographers* 107(6): 1370–1388.
- Ekers, M. (2019). Financiers in the forests on Vancouver Island, British Columbia: On fixes and colonial enclosures. *Journal of Agrarian Change* 19(2): 270–294.
- Englund, G., Eggers, J., Jonsson, B. G., Schulte, M., & Skytt, T. (2025). Why We Disagree about the Climate Impact of Forestry—A Quantitative Analysis of Swedish Research. *Environmental Management*, 1–15.
- Epstein, G. A. (Ed.). (2005). *Financialization and the world economy*. Edward Elgar Publishing.
- Eriksson B., Woxblom L. och Wennström U. (2019) Ekonomiska prestationer i entreprenadskogsbruket. Skogforsk, Arbetsrapport 1029 – 2019.
- Erixon, L. (1997). The Golden Age of the Swedish Model – the Coherence between Capital Accumulation and Economic Policy in Sweden in the Early Postwar Period. Report 97:9. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.
- Erlandsson, E. (2016). The Triad Perspective on Business Models for Wood Harvesting – Tailoring for Service Satisfaction within Forest Owners Associations. Doktorsavhandling nr 2016:124, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Fastmarkets. (2024). Suzano Cerrado project: Cost benchmarking boosts competitiveness with costs under \$100 per tonne. Fastmarkets, 5 januari.
- Fridman, J. & Nilsson, P. (2025). Ett faktaunderlag till 2024 års skogspolitiska utredning. Arbetsrapport 558, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Froster, A. (2024). Minskad tillväxt för skogen – för första gången på hundra år. Forskning & Framsteg 10/2024.
- Furness-Linden, A. (2008). Affärsutveckling i relationen stor kund/liten leverantör – vad kan skogsbruket lära? Uppsala: Skogforsk.
- Glesinger, E. (1949). *The Coming Age of Wood* (No. 674 G54). Simon & Schuster.
- Goldstein, I.S. (1978). *Chemicals from wood*, Eighth World Forestry Congress, Djakarta. FAO.
- Harmon, M.E. (2019). Have product substitution carbon benefits been overestimated? *Environmental Research Letters* 14, 065008.
- Harvey, D. (2001). Globalization and the "spatial fix". *Geographische Revue* 3(2): 23–30.
- Harvey, D. (2011). Roepke lecture in economic geography—crises, geographic disruptions and the uneven development of political responses. *Economic Geography* 87(1): 1–22.
- Hellsmark, H., Mossberg, J., Söderholm, P., et al. (2016). Innovation system strengths and weaknesses in progressing sustainable technology: the case of Swedish biorefinery development. *Journal of Cleaner Production* 131: 702–715.
- Holling, C.S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics* 4: 1–23.
- Hurmekoski, E., Kunttu J., Heinonen T., Pukkala T., & Peltola, H. (2023). Does expanding wood use in construction and textile markets contribute to climate change mitigation? *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 174, 113152.
- Jakobsson, R., Olofsson, E., & Ambrose-Oji, B. (2021). Stakeholder perceptions, management and impacts of forestry conflicts in southern Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research* 36(1).

- Jessop, B. (2013). Revisiting the regulation approach: Critical reflections on the contradictions, dilemmas, fixes and crisis dynamics of growth regimes. *Capital & Class* 37(1): 5–24.
- Jonsson, M., Bengtsson, J., Moen, J., Gamfeldt, L., & Snäll, T. (2020). Stand age and climate influence forest ecosystem service delivery and multifunctionality. *Environmental Research Letters*, 15(9).
- Kjellin, P. (2020). Skogsägarrörelsen tappar medlemmar. Skogsaktuellt, 21 augusti.
- Klein, T., Siegwolf, R.T.W., & Körner, C. (2016). Belowground carbon trade among tall trees in a temperate forest. *Science*, 352(6283), 342–344.
- Klimatpolitiska rådet (2025). Klimatpolitiska rådets rapport 2025.
- Laudon, H., Mensah, A.A., Fridman, J., Näsholm, T., & Jämtgård, S. (2024). Swedish forest growth decline: A consequence of climate warming? *Forest Ecology and Management*, 565, 122052.
- Leturcq, P. (2020). GHG displacement factors of harvested wood products: the myth of substitution. *Scientific Reports*, 10, 20752.
- Lewis, J. (2005). Investment Q&A: The Forest for the Trees. *Benefits Canada Magazine*.
- Lidskog, R. & Sjödin, D. (2014). Why do forest owners fail to heed warnings? *Scandinavian Journal of Forest Research*, 29(3), 275–282.
- Lundqvist, L., Lindroos, O., Hallsby, G., & Fries, C. (2014). Slutavverkning. Skogsskötselserien nr 20. Skogsstyrelsen.
- Lyrå, L. (2024). Södra: Ny situation på råvarumarknaden. ATL, 16 februari.
- Massó, M., & Davis, M. (2018). Exploring the negative consequences of financialisation. FUSION Project – Results in Brief. European Commission. <https://cordis.europa.eu/article/id/238745-exploring-the-negative-consequences-of-financialisation>
- Mayer, M., Prescott, C.E., et al. (2020). Influence of forest management activities on soil organic stocks. *Forest Ecology and Management*, 466, 118127.
- Melander, A. (1997). Industrial Wisdom and Strategic Change: The Swedish Pulp and Paper Industry 1945–1990. Doctoral Dissertation, Handelshögskolan.
- Moore, J. (2015). *Capitalism in the Web of Life: Ecology and the Accumulation of Capital*. Verso Books.
- Moore, S. (1996). Pulp and Paper Firms Fight Falling Prices. *Wall Street Journal*, Europe, 28 augusti.
- Naturvårdsverket. (2023). Varför är biologisk mångfald viktigt? 15 december.
- Nilsson, S. (1980). The Swedish Forest Sector under Transformation – A Study with the World Bank Model. Swedish University of Agricultural Sciences.
- Nilsson, S. (2021). Systemskiftet i skogen. Det är lätt att komma bort i skogen. Förlaget Björnen.
- Nilsson, S. (2024a). Vem räddar en krympande skogsnäring? Altinget, 13 februari.
- Nilsson, S. (2024b). Akut brist på skogar för slutavverkning? Altinget, 7 mars.
- Nilsson, S. (2025a). Blir skogsnäringen nästa svenska krisbransch? Altinget, 6 februari.
- Nilsson, S. (2025b). Den skogliga värdekedjans heliga graal. Altinget, 6 februari.
- Nilsson, S.B. (2009). Does the forest-based industry have a future? Marcus Wallenberg Prize Symposium.
- O’Kelly Acumen. (2022). Driving Increased Value and Utilization from B.C.’s Forestry Supply Chain. COFI.
- O’Kelly Acumen. (2025). Competitiveness & Sustainability in the B.C. Forest Sector. COFI.
- Ottosson, M. & Galis, V. (2011). Multiplicity Justifies Corporate Strategy: The Case of Stora Enso, 1990–2008. *Journal of Cultural Economy* 4(4): 455–475.
- Papper och Massa (2025). Analys: SCA:s värdering ifrågasatt – kassaflödet talar ett tydligt språk. 13 juni.
- Processnet. (2007). Pappersindustrin värd 500 miljarder dollar – men intjäningsförmåga svag.
- Realtid (2025). Skogens miljardfälla – jättarna krossas av egna råvaror. Realtid, 12 augusti.
- Regeringen (2017). Ett nationellt skogsprogram för Sverige.
- Regeringen (2023). En hållbar bioekonomistrategi – för ett välmående fossilfritt samhälle.

- Regeringen (2024). En robust skogspolitik som ser skogen som en resurs.
- Rennel, J. (2008). Långsiktigt värdeskapande och värdeförstöring: Analys av skogsindustrin 1975–2005 med fokus på STORA. Stiftelsen för Ekonomisk-Historisk och Företagshistorisk Forskning.
- Rennel, J. (2010). Långsiktigt värdeskapande och värdeförstöring: Framgångsrika och misslyckade investeringar i skogsindustrin. Stockholm: Spearhead production.
- Rennel, J. (2014). Papper och massa: En industri i dramatisk förändring. Jan Rennel.
- Rummukainen, M. (2024). Skogens klimatnytta 2.0-klimatomställning nästa. CEC Syntes nr 8, Lunds universitet.
- Sjöstrand SE (2016). Rethinking Corporate Governance: The Forming of Operative and Financial Strategies in Global Corporations. Edward Elgar Publishing.
- Skogen (2017). Toppstyrning hot mot skogsnäring.
- Skogforsk (2017). Splittrad bild av skogsentreprenörernas ekonomi.
- Skogforsk (2025). Kostnader, intäkter, lönsamhet, produktivitet och kvalitet på utförda åtgärder i svenskt skogsbruk. Arbetsrapport 1231-2025.
- Skogsbarometern (2024). Skogsbarometern 2024. LUDVIG & CO.
- Skogsforum (2020). Skogsindustrins andel av BNP. Skogsforum, 6 juli.
- Skogsindustrierna (2023). Biologisk mångfald i skogen. Tillstånd, trender och miljöarbete.
- Skogsindustrierna (2025). Behov av nytt förhållningssätt till LULUCF.
- Skogssällskapet (2025). Brandsamverkan bland gårdarna i Bjärka-Säby. Skogsvärden, nr 1.
- Skogsstyrelsen (2022) Sysselsättning i skogsbruket. <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/statistik/historisk-statistik/statistikfaktablad-2021-2022/jo0501-statistikfaktablad-sysselsattning-2021.pdf>
- Skogsstyrelsen (2025 a). Hur hyggesfritt skogsbruk påverkar biologisk mångfald: en jämförelse med konventionellt traktthygesbruk i Sverige. Skogsstyrelsen, Rapport 2025/11.
- Skogsstyrelsen (2025 b). Klimat- och sårbarhetsanalys 2025. Skogsstyrelsen, Rapport 2025/08.
- Skogsstyrelsen (2023). Förutsättningar för hyggesfritt skogsbruk och definition av naturnära skogsbruk.
- Skogsstyrelsen (2024a). Avverkningsstatistik.
- Skogsstyrelsen (2024b). Sysselsättningsstatistik i skogsbruket.
- Skyrman, V. (2023). Industrial restructuring, spatio-temporal fixes and the financialization of the North European forest industry. *Competition & change*, 27(5), 748–769.
- Skyrman, V. (2024). The Financialization of the Swedish Growth Model: Four Essays on Capitalist Regulation and Institutional Change. Doctoral Dissertation, Stockholm School of Economics.
- Skyrman, V., Allelin, M., Kallifatides, M., & Sjöberg, S. (2023). Financialized accumulation, neoliberal hegemony, and the transformation of the Swedish Welfare Model, 1980–2020. *Capital & class*, 47(4), 565–591.
- Skytt, T., Englund, G., & Jonsson, B.-G. (2021). Climate mitigation forestry—Temporal trade-offs. *Environmental Research Letters*, 16(11), 114037.
- Sodra (2025). Prislistor Södra 2025. <https://www.sodra.com/sv/se/skog-medlem/skogsbruk/salja-virke/virkespriser/>
- SPCI (1992, 1994, 1996, 1998, 1999, 2001, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2017). *Svensk/Nordisk papperstidning*. Svenska Pappers- och Cellulosaingenjörsföreningen.
- Stora Enso (2025) Stora Enso avyttrar 12,4 % av sina svenska skogsinnehav till ett företagsvärde på 900 miljoner euro. Pressmeddelande 21 maj. <https://www.storaenso.com/sv-se/newsroom/press-releases/2025/5/stora-enso-avyttrar-12-4-av-sina-svenska-skogsinnehav-till-ett-foretagsvarde-pa-900-miljoner-euro>
- Sveaskog. (2022). Sveaskog minskar avverkningsnivån. Sveaskog, 15 juni.
- Svegfors, M. (2021). Samhällets frihet bör skyddas från både staten och marknaden. Dagens Nyheter Kulturdebatt, 23 augusti.
- Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). (2020). Hur går det för Sveriges fåglar? Artdatabanken.

- Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). (2023). Biologisk mångfald bidrar till hållbar utveckling.
- Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). (2024). Skogsdata 2024.
- SVT Västernorrland (2025). Skogsbolag kritiserar – vill lämna system för ansvarsfullt skogsbruk. SVT, 12 maj.
- Taylor, A., Hurmekoski, E., Brandeis, C., & Domke, G. (2024). Substitution Estimates for Wood Products in the United States, 1990 to 2020. *Forest Products Journal*, 73(4), 362–369.
- Tidningen Näringslivet (2025). Hoten mot skogsbruket. Nya EU-krav hotar skogsindustrin – ”Slår extremt hårt mot alla delar”, Tidningen Näringslivet, 18 april.
- TIG. (2024). TIG White Paper: Global Wood Pulp Market Structures and Dynamics. Timberland Investment Group.
- Tulum, Ö. & Lazonick, W. (2018). Financialized corporations in a national innovation system: The US pharmaceutical industry. *International Journal of Political Economy* 47(3–4): 281–316.
- Van Apeldoorn, B. & Horn, L. (2007). The marketisation of European corporate control: A critical political economy perspective. *New Political Economy*, 12(2), 211–235.
- Vida. (2024). Vidas bokslutskommuniké. Vida, Alvesta, 13 mars.
- Westling, U. (2012). Utrymme för konflikt. Skogliga konflikter i svensk press 1990–2011. Future Forests, SLU.
- Wikman, H. & Wessmark, N. (2017). Skattning av slutavverkade- samt slutavverknings-tillåtna skogars kapitalförräntning. Arbetsrapport 18, SLU.
- Wikström, Å. (2025). Den biologiska mångfalden är en oundgänglig del av skogen. Altinget, 11 mars.
- World Economic Forum. (2023). Why measuring the economic value of ecosystems is important. World Economic Forum, 27 februari.
- Yrigoy, I. (2016). Financialization of hotel corporations in Spain. *Tourism Geographies* 18(4): 399–421.

A vertical photograph of a tree trunk, showing rough bark and bright yellow lichen. The background is a soft, out-of-focus mix of green and brown tones. The image is framed by a thin white border.

arena idé

Arena Idé är en progressiv och partipolitiskt obunden tankesmedja med medborgar- och löntagarperspektiv. Vi finansieras av fackföreningsrörelsen och är en del av den ideella föreningen Arenagruppen. Arena Idé fokuserar på frågor som rör arbetsmarknaden, ekonomisk politik, välfärd och demokrati.